عموماً باید بمرور نوکری این ملت این مملکت را بکنند این خودش یك نوع شروع است یعنی دریك ایلی که هیچ نوکر دیوانی ندارد و سوار ندارد درآن شروع بگرفتن نوکر وآوردن سوار که کردیم خودش اسباب جلب قلوب اینها میشود وکم کم چون برای آن مقصودی که مابرای آنروز داریم ودرحقیقت این یك قانونی است موقتی برای هفت هشت سال و قانون را در هر دوره می توان در مجلس مقدس تغییر داد و بیك طرز دیگری قانون بگذارند عجالة یك چیز موقتی است وقتی که بنا شد خدمت اجباری باشد بایدملل متنوعه‌هم داخل باشدمسلماً برای وقتیکه‌بناشد از همه جاسرباز بگیریم ازملل متنوعه گرفته نشود تناسب پیدانمیکند البته از آنهاهم باید گرفت آنوقت تمام اینها تناسب پیدامیکند باینکه‌میگوئیم ایلاتیکه سرباز بده هستند این‌فقط در نقطه آذربایجان است که آذربایجان اغلب ایلاتش سرباز میدهندو خیلی زیاد میدهند بطوریکه دویست‌خانوار وسیصدخانوار دویست نفر وشصت‌نفر وصد نفر بتفاوت میدهند و سی سال پنجاه سال است عادت کرده‌اند که بیایندخدمت‌دولت را بکنند ومانباید دست باو بزنیم آنهم موقتاً بماند و موقتاً مجری میکنیم ووقتی خواستیم کلیتاً برای عامه مملکت که‌پسرمن‌و آقای آقاشیخ‌ابراهیم‌هردو بیایند خدمت بکنند این عجالة هم برای اینستکه اذهانشان باینکار نزدیك‌بشود اینراهم‌عرض‌بکنم که‌باز آن‌پیشنهاد آقای معزالملك راتقاضا میکنم این‌یکی‌یکی دیگر هم باید بگویم که‌ایلات وطوایفیکه‌ایل‌محسوب‌میشوند بنده اعتقادم اینستکه چون‌درایلات خانه‌نشین هم‌دارند وآنها هم میتوانند درصورتیکه سوار و سرباز دولت ندارند سی‌نفر خانوار یك‌نفرسوار بدهند.

لواءالدوله — اینجا باز یك اندازهٔ مسئله مشتبه شده‌است‌درخصوص ایل‌وطوایف‌هیچ‌ازیکدیگر منفك نشده‌اند ویکی هستند مثلا یکی‌ازایلاتیکه در ایران هستند ایل‌جلیل قاجارند اینهاشش طایفه هفت طایفه ده‌طایفه دارند ایل بختیاری ایل شاهسون آنها هرکدام چندطایفه دارند که‌جزء ایل‌هستندکه حرکت میکنند ولی ایل جلیل قاجاریه‌در طهران چادر نشین نیستند وحرکت گرمسیری وسردسیری هم‌ندارند پس باید گفت که‌ازآنهاهم نباید یکسواری گرفت برای آنکه آنها هم حرکت نمیکنند.

(مجدداً پیشنهاد آقاشیخ ابراهیم‌قرائت‌شد.)

رئیس - کسانیکه این‌پیشنهاد رافابل توجه می‌دانند قیام نمایند (ردشد) (پیشنهادی ازطرف آقای میرزا مرتضی‌قلیخان‌بمضمون ذیل‌قرائت‌شد.)

بنده پیشنهاد میکنم که‌در ماده اول نوشته شود - از کلیه ایلات و طوایف که جزو ایلات هستند محسوب شوند.

رئیس - رای‌می گیریم کسانیکه‌این‌پیشنهاد را قابل توجه می دانند قیام نمایند(باکثریت قابل توجه گردید.)

رئیس - پیشنهادی ازطرف آقای افتخار - الواعظین قرائت می‌شود.

افتخارالواعظین - بنده پیشنهاد خودم‌را پس میگیرم.

رئیس — حالااین‌پیشنهاد رارجوع‌می کنیم بکمیسیون مباحثه دراین ماده اول‌کافی‌است جلسه آتیه که‌روز پنجشنبه‌است خواهش‌می‌شود ازآقایان که چهار بغروب مانده تشریف بیاورند که قدری زودتر جلسه رامنعقد بکنیم و دستور همان دستور جلسه امروز یعنی شوردربقیه قانون‌د وان محاسبات وماده ٤٩ محاسبات‌عمومی وراپورت کمیسیون‌عدلیه راجع‌بماده الحاقیه قبول‌ونکول بروات وبقیه‌شور در باب‌سوار ایلات.

(مجلس سه‌ربع ازشب گذشته ختم گردید)

جلسه ۲۱۱
صورت‌مشروح روزپنجشنبه ۱۶
شهرصفرالمظفر ۱۳۲۹

مجلس دوساعت قبل ازغروب درتحت ریاست آقای‌ممتازالدوله تشکیل‌شد.

صورت‌مجلس روزسه‌شنبه راآقای‌معاضدالملك قرائت نمود.

غائبین جلسه قبل — حاج وکیل الرعا بدون اجازه غائب معین‌الرعایا. مستشارالدوله. آقامیرزا محمد صادق طباطبائی. حاج آقا. سپهداراعظم سردار اسعد بموقع‌مقرره حاضرنشدند.

رئیس — ملاحظه‌در صورت مجلس‌است؟

ادیب‌التجار — در جواب سؤال بنده‌وزیر قول دادندکه نتیجه اقدامات خودشان را درباب‌نان در جلسه آتیه‌که امروز باشدبمجلس اطهاربدارند ودرصورت مجلس قید شده است که وزیر فرمودند بعدها جواب خواهند داد این اشتباه شده است و امروز بنده حسب وعده منتظر هستم که وزیر حاضر بشوند واقدامات خودشان رابمجلس اظهار نمایند.

دکترعلیخان - درنظامنامه داخلی هیچ قید نشده است‌که درخلاصه صورت مجلس درخصوص سئوالات آنچه‌وکیل میگوید ووزیر جواب میدهد عینا نوشته شود واین علاوه‌براینکه قانونی‌نیست بعقیده بنده‌غیر ازتلف کردن وقت مجلس نتیجه دیگری نخواهد داشت واگر باین ترتیب بخواهیم رفتار بکنیم آنوقت درباب یکصورت ایضاح‌باید ده صفحه صورت مجلس نوشت وگمان می کنم که این یك‌خلاف نظامنامه است که معمول شده است و جز تلف کردن وقت نتیجه دیگری ندارد خوب است از این‌بعد این ترتیب‌را معمول ندارند

معاضدالملك — اینکه آقای‌دکترعلی‌خان فرمودند در باب سئوالات مکرر اظهار شده است و بنده هم مکرر جواب عرض کرده ام آنچه را که وکیل سؤال می کند سندیت ندارد زیرا وکیل سؤال میکند از وزیر که چنین اتفاقی افتاده است یا خیر لکن جواب وزیر سند است‌از برای‌آن وکیل ودرموقعی که‌صورت‌مجلس خوانده میشود باید جواب وزیررا بشنود وبه بیند مطابق است باآنچه وزیر جواب داده‌است یامطابق نیست ازاینجهت است که جواب وزیرمشروحاً نوشته میشود واگر خوب دقت بفرمائید خواهید دید که هیچ ممکن‌نیست که‌بنده جواب وزیر راخلاصه‌بکنم مثلا جواب وزیر امور خارجه‌رابنده چطوربنویسم یااینکه جنابعالی‌اگربجای‌بنده‌باشید‌چطورمینویسید جزاین که مشروحاً بنویسند چاره‌ندارید برای‌اینکه اگر بخواهید باختصار بنویسید هر طور که باشد محل اشکال خواهد شد.

رئیس- حالا در این مسئله داخل مذاکره نمیشویم‌برای اینکه یك‌مطلبی‌است قانونی جنابعالی ازنقطه نظر خودتان میفرمائیدنباید عیناً نوشته‌شود دیگر آن‌از نقطه نظر خودشان میگویند خیرعین سئوال وجواب‌باید درصورت مجلس نوشته‌شود.ان یك مسئله است‌اساسی‌وقانونی که‌باید مطرح‌مذاکره شود وهر طوریکه‌حل‌شد آنطورعمل بشود اماآقای ادیب‌التجار که فرمودند منتظریم حضرات وزرای عظام امروز بر حسب وعده که کرده‌اند تشریف بیاورند ودرباب نان جواب بگویند بموجب شرحی که حالا تلفن کرده‌اند خواهش کرده‌اند که این مسئله بماند بروز شنبه واظهار کرده اند که فعلا مشغول اقدامات‌وانجام این امرهستیم وروزشنبه‌جواب خواهیم‌داد -پریروز دستخط والاحضرت آقای‌نایب السلطنه آنجا باطلاع‌آقایان‌نمایندگان رسیدوقرار شده‌بود که جوابی بایشان عرض بشود حالا جوابی بایشان عرض شده خوانده میشود که اگر تصدیق فرمائید حضور مبارك ایشان ابلاغ‌شود(جواب‌مزبور راآقای میرزا ابراهیم‌خان بعبارت ذیل قرائت‌نمود) مقام منیع نیابت سلطنت‌عظمی‌دامت‌عظمة.

دستخط مبارك والاحضرت اقدس متضمن سه مسئله مهمه زیارت ودرجلسه ١٤ شهر حال مجلس‌شورای ملی قرائت ودرجلسهٔ ١٦ کسب عقیده درعرض‌جواب گردید درباب عریضه تلگرافی تجار واهالی تبریز راجع بواقعهٔ ناگوار مرحوم صنیع‌الدوله ومخاطرات ظهور تروریست، وانارشیستی ولزوم رفع مواد فساد و جلوگیری آن هرچه زودتر نظریات مجلس کاملا بانظر مبارك موافق بوده وبآرزومندی موفقیت‌هیئت وزراء وانتظار اقدامات سریعه ازجانب ایشان ازهیچ گونه تأییدات معنوی که ازجانب نمایندگان در خور سزاوار باشد فروگذار نخواهدشد.

درمسئله احوال کنونی مملکت و مضاری که از تأخیر دراقدامات لازمه تصور میشود انتظار چنانست آنچه‌که بنظر اولیای امور میرسد زود تر موافق صلاح ملك وملت بمجلس شورای‌ملی پیشنهاد شودکه موقع ازدست‌نرفته ضرری متوجه نگردد.

اما درباب فتورهیئت‌وزراء واستعفای‌رئیس‌الوزراء بعداز ورود موکب‌مسعود مجلس منتظر است‌ازجانب والاحضرت اقدس دامت عظمته توجه مخصوص‌مبذول گردیده بفوریت تکلیف معین ورئیس‌الوزراءاعضای کابینه را بمجلس شورای‌ملی معرفی نمایند.

آقامیرزااحمد - ازجمله مطالبی که آقای نایب‌السلطنه فرموده بودند ودر خارج‌هم بنده‌فهمیدم منوط بود تشکیل کابینه معین‌شدن یك‌اکثریت ثابتی درمجلس واز قراری که بنده فهمیده‌ام بحمدالله آن اکثریت ثابت‌هم معین شده است پیشنهاد هم میکنند در اینصورت بنده متوقع هستم‌که همچنانکه آقای نایب‌السلطنه میخواهند باسم آن اکثریت ثابت را بدانند که کههستند وچه‌ها هستند اسامی آنهانوشته شود تا من‌بعد وقایعی‌که اتفاق می‌افتد ازحیث اینکه اکثریت مسئول است ملت‌هم آنهارا بشناسندکه‌این اکثریت ثابت کیها هستند.

رئیس — اینکه حضرتعالی میفرمائید که در اینجا داشته شود در دستخطهای مبارکشان که همچو

اشاره نشده بود این جوابی است از طرف مجلس شورای ملی که بحضور اقدس والاحضرت ایشان عرض شده است اینرا میخواهیم که نظریات آقایان در آن معلوم شود و ابلاغ بکنیم و این مسئله راهم که حضرتعالی بفرمائید در باب اکثریت ثابت یك مطلبی که لازم است بایشان عرض شود و درباب این جواب اگر اعتراضی دارید بفرمائید.

آقامیرزا احمد — عرض بنده را التفات نفرمودید بنده عرض کردم یکی از مطالب آقای نایب السلطنه باضم قرینه خارجی که معین فرموده بودند معین شدن اکثریت ثابت بود درمجلس این هیچ‌جای شبهه نیست ازاین جهت بنده عرض کردم که از آنهم اشاره بشود.

افتخارالواعظین — بنده میخواستم عرض کنم در آن دستخطهای والاحضرت آقای نایب السلطنه که در اینخصوص قرائت شد که بنده نظرم نیست که در موضوع اکثریت چیزی فرموده باشند از این جهت لازم نمیدانم که از آنمطلب چیزی نوشته شود برای اینکه ایشان دراینخصوص چیزی مرقوم نفرموده بودند که جواب عرض شود ومعین است که مجلس برای اداره کردن مملکت باید از نمایندگان یك اکثریتی را تشکیل بدهد و آن اکثریت هم تکالیف خودش را بداند وعمل بکند وتشکیل هم شده است وبنده نمی‌بینم که در دستخطهای مبارکشان ذکری از اینمطلب شده باشد تااینکه در جوابی که بحضور مقدسشان عرض میشود اشاره دراین خصوص بشود واینکار هم ازوظایف مجلس شورای ملی است والبته مجلس شورا ازبرای اینکه کارها بجرای خودش بیفتد و از برای اینکه کابینهٔ که ازطرف یك رئیس الوزرائی معرفی میشود اکثریت آنرا بپذیرد و آن مطالبی که درنظر اکثریت هست کابینه بتواند آنرا بموقع اجراء بگذارد یك اکثریت ثابتی را معین خواهد کرد.

حاج سید ابراهیم — بنده عرض میکنم فرق است بین مطالب اخلاقی ومطالب رسمی مطالب رسمی همین است که درجواب نوشته شده است ولی مطالب اخلاقی که از آنجمله اکثریت ثابت باشد آنهم درجای خودش است وبعد در آن مذاکره میشود و اکثریتی هم تشکیل شده است والبته ثابت هم خواهد بود وبتکالیف خودش عمل خواهد کرد.

حاج شیخ الرئیس - بنده این جواب را خیلی کافی میدانم وتفحص بیکمطلبی که ازطرف ذیشرف والاحضرت اقدس اظهار نشده است حالا بی‌لزوم می‌دانم لکن تقاضا می کنم که در ذیل این لایحه اشاره بشود که زودتر بمجلس تشریف بیاورند وقانون رسمی تحلیف را بجا بیاورند وزود تر رئیس الوزراء را تعیین و معرفی فرمایند.

رئیس - این هم بازیك مطلبی است علیحده باید بحضور مبارکشان عرض کرد این جواب ۳ فقره است که ازطرف آقای نایب السلطنه اظهار شده است حالا برای تشریف آوردن ایشان بمجلس آن یك مطلبی است علیحده روزش را که معین فرمودند به عرض مجلس میرسانیم.

معاضدالملك - چون آقای آقامیرزا احمد فرمودند که دردستخط آقای نایب السلطنه راجع به اکثریت مجلس اشاره شده بود لازم دانستم عرض کنم که دردستخط آقای نایب السلطنه راجع باکثریت اشاره شده است ویك مسئله فرمودند راجع بمسئولیت که آنهم یك مطلب خارجی است ویك مطلب خیلی بزرگی است که تمام اجزاء وبا مسئولیت هستند و هیچیك نمی‌توانند از آن مسئولیت خارج بشوند و اگر بخواهند معنی مسئولیت ومعنی مسئولیت مجلس ووکلا را بنده دریك جلسه مشروحاً عرض می کنم تامعلوم بشود که معنی مسئولیت چیست.

آقامیرزا احمد - بنده عرض نکردم که یکی ازمطالب مرقومه در دستخط حضرت اقدس آقای نایب السلطنه راجع باکثریت بوده عرض کردم که چون یك فقره ازدستخط های ایشان راجع بمطالب اساسی والبته یکی از آن مطالب اساسی اثبات اکثریت پارلمانی است خوبست این مطلب هم نوشته شود واین هم یك چیزی نیست که پرده پوشی بشود وبعضی بگویند که اکثریت ثابت درمجلس موجود هست یانیست واز اینجهت بود که عرض کردم که در این خصوص هم ذکری بشود تااینکه مردم هم بدانند معنی اکثریت چیست وکیها هستند و این مطلب هم هیچ خارج از موضوع نیست ومخصوصاً لازم بود که دراینخصوص مذاکره شود.

رئیس - حالا در باب این جواب یك مرتبه دیگر خوانده می‌شود که اگر صلاح بدانند امضاء شده وابلاغ بشود [مجدداً جواب مزبور قرائت شد]

رئیس - دراین خصوص ملاحظهٔ نیست (گفتند خیر.)

رئیس - درضمن دستور امروز یکی راپورت کمیسیون نظام بود راجع بجلب قشون از ایلات ولی چون آقای وزیر جنك قدری کسالت دارند خواهش کرده بودند که مذاکره درآن نمایندبرای جلسه دیگر که خودشان حضور داشته باشند اینست که این را از دستور امروز خارج می کنیم وشروع می کنیم بشور در بقیه قانون دیوان محاسبات.

حاج آقا - چندین مرتبه اینجا گفته شد ومعلوم شد وبنده باز تکرار می کنم واین ماده را میخوانم ماده (۱۰۴) نظامنامهٔ داخلی اینطور بما میگوید - که قبل ازآنکه داخل موضوعات مباحثات شوند رئیس نوشتجات و مطالبی که راجع بمجلس است باطلاع نمایندگان میرساند — در این دوره این ماده از نظامنامه ابداً معمول نشده است بواسطه اینکه عرایضی که بمجلس می‌آید آن چیزیکه راجع بوزارتخانها است که البته کمیسیون عرایض رجوع بآنجا میکند ولی بعضیهاش هست که ابداً راجع بیك وزارتخانه نیست مخصوصاً خطاب بمجلس است ومطالب مهمه است وبعضی هم خطابش بوکلاءاست وباید باطلاع مجلس شورای ملی برسد ونمایندگان بدانند ازاینجهت خواهش می کنم که بعد ازاین این ماده ازنظامنامه اجرا بشود وتلگرافاتی که بعنوان مجلس ووکلاء میرسد وخطاب بآنهاست وازمطالب مهمه است درمجلس خوانده شود واز آن قبیل یك تلگرافی از شیراز در قضیه قتل مرحوم صنیع‌الدوله رسیده است خواهش می کنم آن تلگراف هم خوانده بشود که احساسات عموم درآن خصوص معلوم بشود.

رئیس — اینکه می‌فرمائید بموجب این ماده رئیس در اول جلسه پارهٔ تلگرافات و نوشتجاتی را که لازم است بعرض مجلس برسد اطلاع نمایندگان میرساند بنده هم این راتصدیق می کنم ولی حرف درلزوم است و هر یك ازنمایندگان در اینجا یك نظری دارند حضرتعالی مفرمائید یك تلگرافی را لازم میدانم بنده هم یك تلگراف دیگری را لازم میدانم که درمجلس خوانده شود ولی همان نظامنامه که اینمطلب را می‌نویسد می‌نویسد که آن چیزهائی را که کمیسیون عرایض یا هیئت رئیسه لازم بدانند در مجلس خوانده میشود و همین‌طور دردوره های سابق عمل شده است و بعد از این هم عمل خواهد شد (شروع بشور در قانون دیوان محاسبات شده مواد ذیل که از کمیسیون قوانین مالیه پیشنهاد شده بود قرائت شد.)

فصل پنجم - درسیدگی بحساب‌های وزراء و تهیه راپورت سالیانه.

ماده (۱۲۹) حساب های وزراء و محاسبات کل مالیه که موافق ماده [۵۱] بدیوان محاسبات داده میشود بدوآ بمحاکم رجوع خواهد شد وپس از رسیدگی رئیس محکمه یکی از مستشاران را مأمور می کند که از روی نتایج حاصله ازرسیدگی محکمه راپورتی تهیه نموده و در روزیکه رئیس کل معین خواهد کرد که تقدیم مجلس عمومی نماید.

رئیس - در این ماده مخالفی است؟ [اظهاری نشد.]

پس رأی می‌گیریم کسانیکه موافقند با این ماده که خوانده شد قیام نمایند.

(اغلب قیام کردند وتصویب شد.)

ماده [۱۳۰] هریك از محاکم دیوان محاسبات پس ازرسیدگی بحساب وزراء و صاحبان جمع در باب موافقت رفتار ادارات مختلفه دولتی با قواعد اداری راجعه بمالیه مذاکرات خواهد کرد.

رئیس - مخالفی با این ماده نیست (گفتند خیر) رأی می گیریم کسانیکه با این ماده موافقند قیام نمایند (اغلب قیام کردند تصویب شد.)

ماده [۱۳۱] رئیس محکمه یکی ازمستشاران آن محکمه را بسمت مخبری معین میکند تاراپورت کتبی درخصوص نتایج حاصله ازمذاکرات ماده فوق تهیه نموده درمجلس عمومی پیشنهاد کند.

رئیس - مخالفی دراین ماده نیست (اظهاری نشد) پس رأی میگیریم کسانیکه این ماده راتصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام کردند وتصویب شد.) - ماده (۱۳۲) رئیس کل هر ساله کمیسیونی مرکب از هیئت محاکم وسه نفر مستشار که هریك را یکی از محاکم معین خواهد کرد و مدعی العموم تشکیل دهد درخصوص تغییرات واصلاحات لازمه قوانین و قواعد اداری راجعه بمالیه و بنقود و اموال دولتی مشاوره میکنند.

حاج شیخعلی — اینجا نوشته است اصلاحات لازمه قوانین - اصلاحات قوانین ازمختصات دیوان محاسبات که نیست تااینکه او بتواند اصلاح کند از اینجهت عقیدهٔ بنده این است که این کلمه را ازاینجا بر دارند.

فهیم الملك — در باب اصلاحات قوانین

مشاوره میکند بعداز آن بمجلس میآید نه اینکه در همانجا اصلاح بشود.

رئیس - رأی میگیریم کسانیکه با این ماده موافقند قیام نمایند (اغلب قیام کردند وتصویب شد.)

ماده (۱۳۳) - مستشار هرمحکمه راپورتی در باب اصلاحات و اقداماتی که محکمه مزبوره درعرض سال ودرضمن اجرای وظایف خود لازم دانسته است تهیه نموده وبکمیسیون تقدیم میکند.

رئیس - دراین ماده مخالفی که نیست؟ (گفتند خیر) — رأی میگیریم کسانیکه بااین ماده موافقند قیام نمایند (اغلب قیام کردند وتصویب شد.)

ماده (۱۳٤) - رئیس کل یکی از مستشاران را مأمور میکند که از روی نتایج مذاکرات کمیسیون راپورت کتبی تهیه نموده و به مجلس عمومی تقدیم کند.

رئیس - مخالفی نیست (اظهاری نشد) رای میگیریم کسانیکه این ماده را تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام کردند وتصویب شد.)

ماده (۱۳۵) — پس ازاینکه موافق سه ماده فوق مقدمات بعمل آمد رئیس کل جلسه عمومی رامنعقد ودر خصوص راپورت های محاکم مذکوره در مواد (۱۲۹) و (۱۳۱) و (۱۳٤) و راپورت کمیسیون مذاکرات میکنند پس از آن در یك یاچند جلسه متوالیه مذاکرات بعمل آمده وقرار راپورت سالیانه مذکور درمادهٔ (۵٦) داده میشود ورئیس کل یکی از مستشاران رابرای تهیه راپورت معین می‌نماید.

رئیس - مخالفی که دراین ماده نیست (اظهاری نشد) رأی میگیریم کسانیکه این ماده راتصویب می کنند قیام نمایند. (اغلب قیام کردند وتصویب شد.)

ماده (۱۳٦) — پس ازآنکه راپورت محاکم راجعه بمطالبه حساب وزراء ومحاسبات کل مالیه در جلسه عمومی مذکور درماده (۱۲۸) قرائت شد دیوان محاسبات درباب رسیدگی وتصدیق نامهٔ مطابقت که درماده (۳۸) و (۵٤) ذکر شده است مذاکره کرده و راپورتی تهیه میکند راپورت مزبور و صورت مذاکرات بوزیرمالیه تسلیم میشود تا بموجب ماده (۵٦) بضمیمه لایحه قانونی تفریغ بودجه به پارلمان پیشنهاد نماید.

فهیم الملك — اینجا درمسئله است که باید اصلاح بشود یکی اینکه ماده (۱۲۸) باید (۱۲۹) نوشته شود یکی هم درآخر باید بجای کلمهٔ پارلمان مجلس شورایملی نوشته شود.

ارباب کیخسرو — بنده در سابق عرض کردم وحالا هم عرض میکنم درجاهائی که کمیسیون کلمه پارلمان آورده است لابد یك نظری داشته است اگرچه بنده درکمیسیون در بعضی جاها که این کلمه استعمال میشد خیلی جد داشتم که نوشته نشود بجای آن مجلس یا مجلسین بنویسند ولی رأی آقایان این بود که همین طور پارلمان باشد وحالا خواهش می کنم که آقای مخبر توضیح بدهند که مقصود ازین کلمه مجلس شورای ملی است یا مجلسین است واگر مقصود مجلسین است البته باید رأی مجلس در آن خصوص معلوم شود و بپارسی نوشته شود.

فهیم الملك — همینطوری است که بنده عرض کردم اینجا راجع می کنند بماده [۵٦] ودر آن که رأی بآن داده شده است مجلس شورایملی نوشته شده است واینجا هم که مجلس شورای ملی نوشته شود مطابق آنماده خواهد بود

مؤتمن الملك — ماده (۵٦) را خوب است بخوانند بعبارت ذیل قرائت شد:

ماده (۵٦) — راپورتیکه درخصوص فقرات ذیل نوشته خواهد شد بصورت مذاکرات ماده فوق ضمیمه شده بالایحه قانونی تفریغ بودجه بمجلس شورای ملی پیشنهاد می شود.

رئیس — مخالفی که در این خصوص نیست (اظهاری نشد وماده مزبور با تبدیل کلمه ماده (۱۲۸) بماده (۱۲۹) وکلمه پارلمان بمجلس شورای ملی قرائت گردید.

رئیس — کسانیکه با این ماده موافقت دارند قیام نمایند.

(اغلب قیام کردند وتصویب شد)

آقامیرزا ابراهیم خان — اینجا قسمت چهارم از پیشنهاد وزیر را که راجع است بوضع شکایات وقطع اصلاحات ارباب وظایف را کمیسیون حذف کرده است.

فهیم الملك — این قسمت همینطوریکه فرمودند راجع است برسیدگی وشکایات ارباب حقوق و چون در سابق ذکر شد که رسیدگی بوظایف و مستمریات وتظلمات راجع بآنها راجع بوزارت مالیه است و آنچه هم در اینجا مقصود است راجع بمقرری و وظایف تقاعدی است و یك همچو قانونی عجالتاً در کمیسیون مطرح مذاکره است ازاینجهت آن ماده را که راجع باصول این مطلب بود در ضمن تعیین تکالیف و وظایف دیوان محاسبات رای کمیسیون براین بود که حذف بشود وآنهمه که حذف شد لابد این سه چهار ماده هم که راجع بمحاکمات آن مسئله است می‌بایستی حذف بشود.

آقا میرزا داود خان - همین طوری که فرمودند قسمت چهارم راکمیسیون حذف کرده است وقانوناً باید دراین باب رأی گرفته شود (آقاشیخ غلامحسین نیز تقاضای رأی نمود.)

ماده (۱۱۷) از قسمت چهارم پیشنهاد وزیر بعبارت ذیل قرائت شد:

دیوان محاسبات رسیدگی بتظلمات و رفع اختلافات ارباب وظایف رابدواً بیکی از میزین درجه اول رجوع می نماید که پس از رسیدگی وتحقیقات ابتدائی راپورتی از مفاد عریضه وخلاصه تحقیقات و رأی خود ترتیب داده بمحکمه‌ای که معین شده است بدهد.

رئیس — این قسمت کلیهٔ چهار ماده است که حذف شده است حالا دونفر ازنمایندگان اظهار کرده‌اند که باید دراین خصوص رأی گرفته بشود واین اظهارهم قانونی است وباید دراین خصوص رأی بگیریم ولی خوب است آقای مخبر قبل از رأی در این باب یك توضیحی بدهند.

فهیم الملك - عرض کردم در بند اول و دوم که تکلیف ووظیفه دیوان محاسبات است بطور کلی معین میشد که رسیدگی بحسابهای صاحبان جمع ومحاکمه‌ها ورسیدگی بحساب کمپانیها و شرکت هائی که حق رسیدگی بدولت می‌دهد یك ماده در پیشنهاد وزیر بود که بشکایات و تظلمات ارباب حقوق رسیدگی می کنند آن ماده ازاین قانون حذف شد صحیح هم بود بجهت اینکه عجالتاً اگر یك همچو ماده‌ای دراین جا نوشته میشد وباین قانون منضم میشد تمام ارباب حقوق می‌ریختند بدیوان محاسبات ودیوان محاسبات نمی‌توانست بکارهای خودش رسیدگی نماید ولی یك مسئله که راجع بدیوان محاسبات است و باید رسیدگی کنند مسئله حقوق تقاعدی است که مستخدمین بعد از یك مدتی از خدمت معاف می شوند ویك حقوق تقاعدی باید بآنها داده شود نظارت درآن قانون راجع بدیوان محاسبات است واشخاصی که آن قانون باید در مورد آنها اجرا بشود شکایاتی که دارند باید بدیوان محاسبات رجوع نمایند واگر میبایستی که درباره رسیدگی بشکایات ارباب حقوق حقی در این قانون بدیوان محاسبات داده شود در موقعیکه آن ماده که راجع باصل اینکار بوده خوانده میشد میبایستی تصویب بشود وحذف نشود ولی بازهم اگر بنا باشد که این حق رابدیوان محاسبات بدهند ممکن نیست که چند ماده دراین خصوص در اینجا قید بشود والا این موادیکه در اینجا نوشته شده است راجع است بمحاکمات آن ماده که در آنجا حذف شد که مثلا چطور رسیدگی بکنند و بعد ازرسیدگی حکمی که صادر می شود قطعی خواهد بود و اعتراض وتجدید نظری درآن نخواهد شد یا غیراز این است وحالا چون اصل آن ازبین رفته است دیگر این مواد موضوع پیدا نمی کند برای اینکه اصل آنرا رأی داده‌اید که حذف شود وهمانطوریکه بنده عرض کردم ممکن است نظیر این مواد اصولا وفروعاً در قانون تقاعد بیکه بمجلس می‌آید قید گردد که دیوان محاسبات حق رسیدگی به آن داشته باشد و الا در اینجا موقعی نخواهد داشت.

آقا شیخ غلامحسین - دلیلی را که آقای مخبر فرمودند مکفی نبود بجهت اینکه میفرمایند اگر این چهار ماده درقانون دیوان محاسبات نوشته میشد ممکن بود که کار دیوان محاسبات زیاد بشود این دلیل نمی شود از برای اینکه این مواد حذف بشود برای اینکه اگر این مواد ازاینجا حذف بشود این اختلاف وشکایات ارباب حقوق را از رؤسای مالیه وغیره را که تولید می‌شود اینها را کی رفع خواهد کرد میفرمایند در وزارت مالیه رسیدگی می شود در وزارت مالیه که یك محکمه نیست که باین قسم امورات رسیدگی نماید.

فهیم الملك - این فرمایشی که فرمودید خوب بود ولی درموقعیکه اصول این موادخوانده میشد وشاید هم در آنموقع بنده باشم اینهم عقیده بوده‌ام درانیکه این حق باید بدیوان محاسبات داده شود ولی حالا که آن ماده را که راجع باصول اینکار

بود مجلس رأی داد حذف‌بشود این مواد که‌راجع بمحاکمه آن خواهد بود باید حذف شود برای اینکه موضوع ندارد .

رئیس - حالا رأی میگیریم باین ترتیبی که از کمیسیون پیشنهادشده است که پیشنهاد کرده‌اند قسمت چهارم ازلایحه‌وزیر حذف شود کسانیکه با پیشنهاد کمیسیون موافقند قیام نمایند- (اغلب قیام کردند و تصویب شد) — بند سیم‌درترتیبات کلی ماده (۱۲۷) درمواردیکه بموجب مواد(۶۳) و (۶۶) و(۶۹) و(۱۱۲) مدتی من باب‌مهلت‌معین شده اگر طرف‌دربای تخت است‌همان مدت‌محسوب واگر از پای تخت خارج‌است‌برای هر پنج‌فرسنگ یك روز برمدت قانونی افزوده خواهد شد.

دکتر حیدر میرزا - در اینکه‌هر پنج‌فرسخ یك روز افزوده شودچون‌راههای ایران‌آنطوریکه باید منظم نیست بعضی‌اتفاقات می افتدکه راهی که‌یك‌ماموری باید درظرف پنجروز برودبواسطه سرما و بارندگی راه یا خرابی راه یا اتفاقات خارجی بیست روزیکماه طول میکشد آنوقت‌دیوان محاسبات اگر از روی میزان هر پنج فرسخ یك روز عمل میکنند و کاغذی را که فرستاده است طرف اگر درروز پنجم یا بیستم یا چهلم حاضر نشد می بینند که تخلف کرده است ومقصر است و حال اینکه شاید چهل روز آنکاغذ دربین راه مانده است و آنصاحب جمع تقصیری نداشته است و آن روزهم در کمیسیون‌عرض کردم که اگر همچوقرار بگذارید که آن روزیکه آن‌کاغذ باو میرسد تمبر بتمام آن کاغذ الصاق شود و تاریخش معین شود و برگردد باین احتمالات از میان برداشته می شود برای اینکه آنوقت از روی آن تمبردلیلش معلوم می‌شود که‌مثلا بواسطه برف و باران وسرما[۲۰]روز رسیدن آن‌کاغذ یا آن‌مأمور بتأخیر افتاده‌است .

بهبهت - بنده‌هم همین مسئله را می‌خواستم توضیح بکنم که‌روزی پنج‌فرسخ‌زیاد است نهایت این‌است که باید قرار گذاشت که‌هر چند مدتی که درراه معطل‌باشد‌بایستی محسوب بشود ولی نبایدمعین کرد که‌تاچندروز باومهلت داده‌می‌شود .

آقاشیخ ابراهیم — اما اینکه می‌فرمایند که‌عذر یامانعی داشته‌باشد ازقبیل بارندگی وبرف وسرما این درجای خودش عذر موجه است واما در خصوص این‌مهلت که‌می‌فرمایند باید داده‌شودچون درورارت عدلیه هر چهار فرسخ یك روز معین شده است دراین‌جاهم بعقیده‌بنده باید‌چهارفرسخ یك‌روز قید شود .

دکتر حیدر میرزا — اینطور‌یکه میفرمایند برای اینکه معین‌شود که‌برای چه جواب کاغذ یاحضور صاحب‌جمع بتأخیر افتاده‌است دیوان محاسبات‌باید‌مأمورمخصوصی بفرستد وتفتیش‌بکند که‌علت این تأخیر معطل بین راه‌بوده‌است یااینکه خبر باو رسیده‌است اوتکاهل کرده‌است و خود این یك‌زحمتی‌می‌شود‌برای دیوان محاسبات برای‌اینکه آدمی که‌درداره نشسته‌است چه‌می‌داند که‌مابین‌راه یزد و کرمان چه‌اتفاقی واقع‌شده‌است که‌بیست‌روز آن کاغذ معطل مانده‌است ناچار باید همانطوریکه عرض‌کردم مفتش‌بفرستید‌وتحقیق بکنید‌واین‌ترتیب بیشتر اسباب زحمت خواهد شد و اگر تمبر معینه قرار بگذارند که‌درموقع رسیدن‌کاغذ الصاق‌بدارند وتاریخ بگذارند‌تمام این محظورات مرتفع‌می‌شود این‌را آقایان خوب دقت بفرمایند آنوقت نظریاتی را که دارند اظهار بفرمایند .

فهیم‌الملك - مقصود حضرتعالی تمام این است که‌اگر بواسطه اتفاقات غیر منتظره جواب کاغذ عقب افتاده‌باشد ودر موعدمعین نرسیده باشد دیوان محاسبات بداندمعلوم‌است که‌دیوان‌محاسبات البته دراین‌موقع ملاحظه دارد و این را که‌آقای آقاشیخ ابراهیم فرمودندوتوضیح دادند البته‌دیوان محاسبات یاهرمحکمه که‌یك طرفی راخواسته است که‌درکاراورسیدگی کنداین‌تکلیف راخواهدداشت که‌تحقیق بکنند .

فهیم‌الملك- مقصودحضرتعالی تمام‌این‌است که اگر بواسطه‌اتفاقات غیرمنتظره‌عرض‌راه‌عقب‌افتاده باشدو درموعد معین‌نرسیده‌باشد دیوان‌محاسبات‌بداند معلوم است واین‌همان توضیحی‌است که‌آقای آقاشیخ ابراهیم دادندر چنین‌مواقع البته دیوان محاسبات یاهرمحکمه که‌یك طرفی را خواسته است‌وبایددرکار او رسیدگی کند این‌تکلیف را خواهد داشت‌تحقیق بکندو بداند شاید درموقع معین اصل‌معینه باونرسد وشاید تاریخش عیب‌کرد ویك عیوبات دیگری دارد ولی این‌شکل که معین کردند خودآن مأمور مکلف است ومطاع‌خواهد بود کازموعد معین اگر اتفاقی افتاد اطلاع بدهد معلوم‌است‌در آنموقع اوهم اطلاع خواهدداد ودیوان محاسبات‌هم رسیدگی خواهد کرد اگر فرضاً اتفاق‌ناگواری افتاده‌است یاراه‌بد بوده‌است پایست عقب افتاده است و بموقع معینه باو نرسیده است یاخود او اهمال‌کرده است این چندان مشکل نخواهدبود این‌ترتیب که‌مشکلتر خواهدبود که‌یکی یکی از آنها رسیدگی می کنند وآن‌یك قاعده کلی دارد که‌هر کدام از آنها عقب افتاده اورسیدگی میکنند که آیا عذری داشته‌است یاخیر .

حاج آقا- بنده‌درجواب آقای دکتر حیدرمیرزا همانطور که‌آقای مخبر فرمودند موافقم‌واینکه آقای آقاشیخ ابراهیم‌فرمودند که‌در دهلیه‌چهار فرسخ‌یك روز چون قانون عدلیه نگذشته‌است کما یك قانونی نوشته باشیم که آنوقت ببینیم که‌آن گذشته‌است که بگوئیم این بآن‌مخالف میشود آن پنج‌فرسخ‌است وپنج‌فرسخ یکروز قرار بدهیم‌این‌مثل این‌است که‌بامکاری حرکت بکنند واین‌طرین امروزاست واگر یك‌ترتیب‌تسهیلی برای راه بشود باید یك طوری باشد که بهتر از این‌ترتیب‌باشد واگر هرچندروزی که‌درراه‌معطلی‌پیدا می کنند‌وقت‌او محسوب‌بشود گویا‌این‌راجع بصاحبجمع نیست همینقدر بموجب‌ماده(۶۳) که‌نوشته‌شده‌است مطالبیکه بایست دردیوان‌محاسبات‌واقع‌شده‌باو‌اطلاع‌میدهند‌واو هم باشدوعلاوه‌براین‌مدت اگرشد خودش هم‌حرکت میکند این‌هم‌ممکن است یك راهی که ده روزه‌باید بیایدد‌وماهه بیاید همین عبارت که در کمیسیون‌نوشته شده باکمال ملاحظه نوشته شده است و اطراف‌را هم ملاحظه کرده‌اند .

رئیس - رأی میگیریم‌کسانیکه موافقند بطوریکه کمیسیون تصویب‌کرده است قیام‌نمایند (اغلب قیام نموده باکثریت تصویب شد)

آقا میرزا ابراهیم خان - ماده [۱۲۱] ازپیشنهاد وزیر ماده(۱۳۸) ازراپورت کمیسیون‌را بمضمون ذیل قرائت نمود :

ماده [۱۲۱] ازپیشنهاد وزیر - رئیس‌دیوان محاسبات ازپی‌نظم‌وترتیب‌محاکم ودفتردارالانشاء خودوتکالیف مستخدمین و مخارج ملزومات وآنچه برای اجرای‌قانون‌حاضره‌مقتضی‌است‌نظامنامه داخلی خواهد نوشت .

کمیسیون اینطور پیشنهاد نموده بود، ماده (۱۳۸) — دیوان محاسبات پی‌برای نظم وترتیب محاکم و دفتر خود و تکالیف مستخدمین و تهیه ملزومات و آنچه برای اجرای قانون حاضره لازم است نظامنامه داخلی مرتب خواهد ساخت .

حاج سید ابراهیم - فقط این عبارت تهیه ملزومات را خوب است بردارند برای اینکه تهیه ملزومات راجع بداخلی نیست .

رئیس - خوب رأی میگیریم کسانیکه با راپورت کمیسیون دراین ماده موافقند قیام نمایند [اغلب قیام نمودند باکثریت تصویب شد]

آقا میرزا ابراهیم‌خان - ماده (۱۲۲) ازپیشنهاد وزیر حذف‌شده ماده (۱۳۹) ازراپورت کمیسیون قرائت میشود :

(اظهار شدکه‌ماده[۱۲۲] پیشنهاد وزیرخوب است قرائت شود) ماده ذیل بمضمون ذیل قرائت شد :

ماده [۱۲۲] - دیوان‌محاسبات حق‌دارد که باصلاحدید و تصویب وزیر مالیه از برای تصفیه حساب های ولایات و ایالاتی‌که رسیدگی آنها در پایتخت متمرکز است کمیسیونهای موقتی تشکیل و روانه نماید صورت‌مشاورات‌کمیسیونهای‌مزبوره و اموراتی که انجام می‌دهند با تمام اسناد خرج و صورت حساب ها باید در آرشیو دیوان محاسبات ضبط شود .

فهیم‌الملك — یقین است آقایان ملاحظه خواهند فرمود و عجالتاً درج این ماده در قانون دیوان محاسبات‌جز توالید یك مخارج فوق‌العاده‌فوری یك‌فایدهٔ دیگری نخواهد داشت زیرا فوری شروع میکنند بفرستادن کمیسیونها بولایات و ایالات‌هیچ نتیجهٔ هم نبخشیده است حالادیوان محاسبات‌تصور میکنم که ادارهٔ مرکزی خودش را مرتب کند‌بهتر است تااینکه بولایات برسد وبعد لابد اداره‌تفتیش در وزارت مالیه دایر خواهد شد آن اداره تفتیش قانونش که‌بمجلس آمد‌ترتیبش‌معین‌خواهدشد و بعداز گذشتن آنقانون وآمدن مأمورین امریکائی آنوقت ترتیب رسیدگی بمالیه‌ولایات و ایالات بتوسط‌همان مفتشین وزارت مالیه ممکنست ترتیب داده خواهد شد محتاج بفرستادن‌کمیسیون علیحده از دیوان محاسبات نخواهد بود .

حاج‌سیدابراهیم - ماده پیش هم گذشت مؤید این ماده‌بود اگر صلاح می‌دانند خوب است آن ماده‌هم خوانده شود .

رئیس — رأی می گیریم درحذف این‌ماده از پیشنهاد وزیر که کمیسیون حذف‌را لازم‌دانسته کسانی که موافقند قیام نمایند (اغلب قیام نموده باکثریت تصویب شد)ماده[۱۲۳] از پیشنهادوزیر وماده [۱۳۹] از راپورت کمیسیون به مضمون ذیل قرائت شد :

ماده [۱۲۳] از پیشنهاد وزیر — دیوان محاسبات حق ارد در صورتیکه ملاحظه کند عده محاکمی که بموجب این قانون معین است برای تصفیه وتفریغ حساب‌های سنوات ماضیه مکفی‌نیست باصلاح دیدوتصویب وزیر مالیه‌موقتاً چند کمیسیون فقط برای تصفیه حساب‌های گذشته تشکیل نماید پیشنهاد کمیسیون ماده(۱۳۹)-اگردیوان محاسبات ملاحظه کند عده محاکمی که بموجب این قانون معین است‌برای تصفیه و تفریغ حساب سنوات قبل اررضع این قانون کافی‌نیست‌باتصویب وزیر میتواند یك‌محکمهٔ فوق‌العاده که عده اعضاء ومیزین آن مطابق عده اعضاء ومیزین یکی ازمحاکم دیوان محاسبات باشد موقتاً دایر نماید بقای چنین محکمه موقتی بعد از دوسال ازتاریخ‌احداث آن بسته باجازه مخصوص مجلس شورای ملی‌است .

آقاشیخ اسدالله- تعیین‌اجزاءدیوان‌محاسبات بامجلس است‌واین محکمه که‌خود دیوان‌محاسبات تعیین می کند چنین معلوم میشود ازاین ماده که خودش اجزایش راتعیین‌می‌کند واین خلاف‌قانون اساسی بنظر میآید درصورتیکه ماازین ماده‌را باید تصویب بکنیم که‌اعضایش‌راهم‌مجلس‌تعیین کند‌آنوقت انفصالش راهم مجلس نماید .

فهیم‌الملك- اولا دراول‌ماده بعدازتفریغ حساب‌ها که‌تقاضا شده باید زیاد شود ودیگراینکه این یك‌محکمه جزء دیوان محاسبات نیست یك محکمهٔ است برای حساب‌های گذشته که‌رسیدگی بحساب‌های قبل ازاین بنماید البته میدانید که‌این هیئت برای رسیدگی بآن حسابی که از حالا ببعد موافق آنقانون عمومی تهیه شود و این چیزهائی راکه اینجا نوشته است‌هیچکدام رانمیشود تعلق داد‌بحساب‌های چهارپنج‌سال پیش‌و این‌هیئت راا گر حالامی‌آوردیم‌درجزو هیئت رسمی دیوان محاسبات این‌باز یك دوامی پیدا میکرد که‌آنوقت بایدما بنویسیم دومحکمه سه‌محکمه دیگر علاوه بر آن محاکم باشد پس‌این بسته برای‌مجلس‌است که‌معین کنند و بعد از دو سال هم انفصالش بتصویب مجلس باید باشد حالا شخصی را فرضاً بآن طور انتخاب کنند اصلش بما اجازه دادن مجلس شورای ملی انتخاب میکند دیگر لازم این نیست که این هیئت راهم بیاورند ممکن‌است‌وزارت مالیه از اشخاصی که درسر کار هستند‌بیاورند‌واینجا سر کار بگذارد و یك هیئتی را بی جهت نیاورند برای این کار و یك خرج فوق العاده برای دولت تهیه بشود .

آقاشیخ اسدالله— این فرمایشاتیکه آقای مخبر فرمودند نسبت بحساب های قبل وبعد دیوان محاسبات وقتیکه تشکیل یافت باید رسید تمام حسابهابکند چه‌بعد وچه‌قبل بنده بموجب قانون‌اساسی عرضم این‌است که انتخاب اعضاء دیوان محاسبات بامجلس‌شورای‌ملی است واین‌محکمه که تشکیل می یابدجزء دیوان محاسبات است پس‌اجزاءدیوان محاسبات‌رابایدمجلس معین کند دیگراین‌توضیحات را لازم ندارد .

حاج آقا — تصور میکردم که توضیحات آقای مخبر دراینجا خیلی‌کافی بود که روشن کند در اینجاغرض ازاین کمیسیون رخصت یعنی‌اختیار میدهیم‌بدیوان محاسبات که از طرف مجلس برای رسیدگی بحسابها معین شده و از آن کارها و حسابهائی که متراکم شده و کارهای امساله مثل کارهای سال‌قبل روی‌هم مانده ونتوانستند به‌آنها رسیدگی کنند یك‌چند نفری را کمك بگیرند که باتعلقات آنها کارهائی که متراکم شده‌رسیدگی نمایند پس‌اگر ما بخواهیم اعضاء دیوان محاسبات انتخاب کنیم باید اعضاء دائمی باشد آنوقت باید محاکمش راچهارتا بکنیم وآن روزی که گفتندسه محاکم کافیست بایداین‌نظررا داشته باشندوالااین سه محکمه که گفتند اگر بگویندهم بحسابهای‌امروزه رسیدگی کنندهم‌بحسابهائی‌که‌متراکم‌شده که‌اینقدر رویهم ریخته شده وتصور نمیکنم که این یك‌محکمه که‌نوشته شده‌است خیلی‌کم است‌و اگر بنا شود که بحسابهای آتیه رسیدگی کنند و هم بگذشته هم‌ازآتیه عاجز می‌مانند وهم از حسابهای گذشته عاجز خواهند ماند پس یك چند نفری را به اسم استعانت و کمك برای خودشان می آورند و آن چندنفر مثل محاکمات مالیه می نشینند رسیدگی میکنند باحکام گذشته وحسابهای گذشته صاحب‌جمع ها که بیشترهم دخیل در کاربودند وآنوقت در هردو سال این‌را هم‌فید کرده‌اند که اگر دوام پیدا نکند باز باید بتصویب مجلس‌شورای ملی باشدچیزی نیست این یك هیئتی است که کمك بدیوان محاسبات میکنند .

آقاشیخ اسدالله- بنده‌مجبورم که بازهم‌دفاع کنم برای اینکه این انتخابات‌جواب قانون اساسی‌را نمیدهد بنده عرض‌میکنم اعضاء دیوان محاسبات رابایدد مجلس انتخاب کند واین ازمحاکم دیوان محاسبات است حالا هم که‌موقتی باشد نمیتوانید بگوئید که‌از محاکم دیوان محاسبات نیست خودشان میفرمایند که محکمه موقتی دیوان‌محاسبات‌این‌محکمه‌موقتی‌دیوان محاسبات آیا حکمش رامیخواهیدمجری کنیدوصحیح است یاصحیح نیست اگر مجری‌و صحیح‌است که باید اعضایش‌رامجلس‌شورای‌ملی‌انتخاب بکند بهمین‌جهت که‌سایر اعضاء دیوان‌محاسبات را انتخاب کرده‌است ولی این انتخاباتی که‌میفرمایندیوان محاسبات چون حساب زیاداست نمیرسد باین حسابها موقة یك همچو محکمهٔ را تشکیل میکند بنده عرض‌میکنم که تشکیل نکنند بلکه‌اینمطلب‌خایه واقع‌شود‌بلکه‌ممکن است که حسابها زیادشودو بکارها‌نتوانند‌رسیدگی بکنند‌پیشنهاد کنند که‌شش‌نفر یاده نفر موقتاً مجلس انتخاب کنندو محکمه‌را تشکیل‌بدهند .

(در اینموقع پیشنهادی‌ازطرف شاهزاده‌محمد‌هاشم میرزا بمضمون‌ذیل‌قرائت شد)بنده‌پیشنهادمیکنم اگردیوان‌محاسبات‌لازم‌دیده‌ممکن‌است عده‌ای‌رابمجلس پیشنهاد کند و بتصویب مجلس موقتاً معین‌شود .

حاج آقا — همینقدر عرض‌میکنم که‌این‌زیادی است واینکه میگویند مخالف‌قانون اساسی‌است‌عرض میکنم که مخالف نیست قانون اساسی میگوید اعضاء دیوان محاسبات‌را باید مجلس انتخاب کند یا اگر یك وقت اجازه بدهیم بیك‌نفر وزیرمالیه موجب‌یکماده که بنده پیشنهاد بکنم‌واز مجلس بگذرد که‌یك‌عده را انتخاب‌ومعین کنند که‌حسابهای گذشته‌رسیدگی‌نمایند‌این مخالف قانون اساسی‌نیست اینکه‌آلان رأی میدهیم خودش قانونی میشود و آنکه درقانون اساسی نوشته شده‌است برای‌اعضاء دیوان محاسبات باینطور و این چیزی‌است کما اجازه داده‌ایم که‌وزیرمالیه بتصویب رئیس دیوان‌محاسبات انتخاب کند ورسیدگی نماید این هیچ‌مخالفتی باقانون اساسی ندارد .

رئیس- اعضاء کمیسیون ومخبر وآن کسیکه پیشنهاد کرده‌است میتوانندحرف بزنند .

فهیم‌الملك — نظر آقایان رانمیتوان تکذیب کرد ویك‌ترتیبی هم نباید داد که اسباب زحمت بشود از اینکه این‌هیئت‌را دیوان‌محاسبات ووزیرمالیه‌معین میکنند یااینکه مجلس تصویب‌بکند از اینجهت بنده تصور میکنم‌دو کلمه باتصویب مالیه‌راحذف‌بکنید ودر آخر بنویسید انتخاب اعضاءاین‌محکمه‌موافق‌ماده(۱۲) خواهد بود .

(در اینموقع پیشنهادی‌از طرف آقای افتخار- الواعظین شد .)

افتخارالواعظین — بنده‌اگر این‌جمله‌اضافه میشود پیشنهادخودم‌را استرداد میکنم (پیشنهادی از ازطرف محمدهاشم‌میرزا سد)

محمدهاشم‌میرزا — بنده‌هم‌نظربراین جمله که اضافه میشود پیشنهاد خود را استرداد میکنم ماده مزبور بااصلاح قرائت‌شد بعبارت ذیل .

ماده ۱۲۹ - اگردیوان محاسبات ملاحظه کند عده‌محاکمی که بموجب‌این‌قانون معین‌است‌برای‌تصفیه وتفریغ تقاضا شده سنوات قبل‌ازوضع این‌قانون کافی نیست‌بنابتصویب وزیرمالیه‌میتواندیك‌محکمه‌فوق‌العاده که‌عدهٔ اعضاء ومیزین آنمطابق عده‌و اعضاء میزین یکی‌ازمحاکم‌دیوان محاسبات بوده باشد موقتاً دائر نماید بقای‌چنین محکمه‌موقتی بعداز دوسال از تاریخ احداث آن‌بسته باجازه‌مجلس‌شورای‌ملی‌است‌وانتخاب اعضای این‌محکمه مطابق ماده ۱۲ خواهدشد .

بهبهت — مخبر تقاضا کرد که‌ماده‌اینطور نوشته شود که‌منافی‌باماده ۱۲ نباشد‌یعنی‌اینطوراز طرف‌مجلس انتخاب شود‌معنیش این‌است که خودش دائر نمایداین کوسه وریش پهن میشود واین عبارت صحیح نیست وآن (محکمه دائر نماید) باید حذف‌شود باید نوشته شود که‌دیوان محاسبات‌بتوسط وزیرمالیه‌پیشنهاد‌بمجلس بکند وقتی‌که مجلس تصویب‌کرد و انتخاب شد دائر شود اینطور عبارت تصحیح میشود .

آقامیرزا ابراهیم قمی — بنده‌عرض‌می کنم که مخالف قانون‌اساسی نیست بجهت اینکه‌اعضاء دیوان محاسبات را مجلس انتخاب میکند این یك اختیاری است بآنها داده میشود بجهت اینکه خیلی چیزهاست که در قانون اساسی نیست ورأی میگیریم هرچه که‌درقانون اساسی‌نیست مخالف او که‌نیست .

اسدالله‌خان — بنده مخالفم که اینکونه از طرف دیوان محاسبات انتخاب شود این مخالف

قانون اساسی نیست قانون اساسی این مسئله‌را بخوبی میرساند درجائی که گفته شود که انتخابی است اینمسئله ببینید که چه خسارت هائی درمدت این دوسال پیدا میشود واین باندازهٔ مخالف است که اگروضع شود مخالف باقانون اساسی خواهدبود.

محمدهاشم‌میرزا — عرض میکنم هیچ فرق مابین حساب قدیم وجدید نیست همان‌نکاتی که مارا واداشته است بانتخاب اعضاء همان باید تصویب شود.

فهیم‌الملک - برای رفع آن‌اشتباه آقایان این عبارتی که بنده‌عرض کردم التفات بفرمائیدبخوانم قرائت کرد تاجمله آخری که ضمیمه شده‌بود که‌انتخاب اعضاء مطابق ماده ۱۲ خواهدبود وبعداز دوسال‌از تاریخ احداث آن مجدداً بتصویب مجلس‌است

مشیرحضور — یك یامحاكمی نوشته شود بنده عرض‌میکنم شایدمحکمه‌یامحاکمی بخواهندتشکیل بدهند.

فهیم‌الملک — خیر مقصود یك محکمه بیشتر نیست.

حاج‌سید ابراهیم — آن اصلاح‌رامجدداً بخوانید (فهیم‌الملك قرائت نمود مجدداً.)

ارباب‌کیخسرو - آنطوری که آقای مخبر اصلاح فرمودند خیلی صحیح است مطابق‌ماده ۱۲ مؤید میشود آن اولی‌هم بااجازه مجلس بوده‌است

رئیس — خوب حالا رأی میگیریم کسانیکه بااین ماده بترتیبی که اصلاح شد موافقند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

رئیس — باکثریت تصویب شد — حالا ده دقیقه تنفس است مجدداً بعد از تنفس مغرب جلسه تشکیل شد.

رئیس — بقیه شور دیوان محاسبات است ماده ۱۴۰ راپورت کمیسیون بعبارت ذیل قرائت‌شد:

ماده (۱۴۰)- مقرری‌اعضاء دیوان محاسبات و مدعی‌العموم ودفتر دار کل بقرارذیل‌است:

رئیس کل یکماهه ۲۰۰۰ قران
رؤسای‌محاکم نفری یکماهه ۱۵۰۰ قران
مستشاران نفری‌یکماهه ۱۲۰۰ قران
ممیزین نفری » ۸۰۰ »
دفتردار کل‌نفری » ۱۰۰۰ »
مدعی‌العموم یکماهه مطابق رؤسای محاکم

رئیس — اینجا اگرچه اینهارا دریکماده نوشته‌است لکن در اینخصوص علیحده علیحده باید مذاکره بشود.

میرزا ابراهیم قمی — بنده این‌اندازه حقوق‌را برای اعضاء دیوان محاسبات زیاد میدانیم و یك پیشنهادی هم کرده‌ام.

حاج سیدابراهیم — مایك ترتیب قدیمی داریم در مستخدمین دولت و یك ترتیب تازه داریم و از وقتیکه بنده آمده‌ام می‌بینم ترتیب سابق با حالا خیلی فرق دارد بنده می‌بینم که مستوفیان سابق سالی دویست تومان یا سیصد تومان مستخدم بوده‌اندوحالا مستخدمینی که‌بمنزلهٔ آنها هستند مواجبشان بدوهزار تومان رسیده است وهمان کاری رامیکنند که همان سابقین میکرده‌اند ودربودجه‌ها که‌نظر میکنیم‌می‌بینیم که‌همه پایه‌اش ازصد ودویست برداشته شده‌است‌واقل وقلیل‌است که‌حقوقشان‌دراین‌دوره‌مطابق‌باشدباحقوق سابقشان یعنی ازدوره سابقه وبنده نمیدانم که‌این‌بناء ازروی کدام باخذ گذاشته‌شده که‌تمام‌بودجه‌هااینطور نوشته‌شده و آنروزی که اینطور شده بنده آن را یوم نحس برای اینمملکت میدانم و هرچه میخواهم جلوگیری کنم از خرجهای زیادی که پیش میآید که مجبور میشویم ببعضی تن‌بدهیم حالا اینهارا طوری مینویسند که بنظر نیاید مثلا ماهی دویست تومان‌را اگربنویسند سالی دوهزار وچهارصد تومان آنوقت معلوم میشود که چقدر فرق دارد باآن مستوفی که سالی چهارصد تومان منتهی حقوق داشته است علاوه درخصوص دیوان محاسبات آنچه که الان بآنهاحقوق میدهند که‌یك دیوان محاسبات غیرقانونی است وقتی که انتخاب قانونی آنها شد آنوقت هم یا همینها هستند یامثل اینها هستند لکن آنچه الان باینها می‌دهند نصف این مقداری است که اینجا پیشنهاد شده است وقتی که آن‌رئیس واعضای قانونی را انتخاب کردند همین کار را خواهد کرد بیشتر نخواهد کرد واین بتصویبات مجلس دراینموقع اینگونه حقوق‌ها مبداء میشودبرای‌بودجه‌هاو‌بودجه‌ها چطوری‌نوشته‌شده‌است که‌نمیشود آنراردوقبول کردوعلاوه براین ازاین‌مأخذ آنوقت خیلی که بودجه خواهیم داشت وخیلی خرج ماعلاوه بر عایدات خواهد شد و باین ترتیب میزان بودجه‌های ما بدو برابر خواهد رسید مثلا بودجه ما ۲۶ کرور است پنجاه‌ودو کرور خواهدشد والبته‌این میزان را نمیتوانیم از عهده برآئیم پس بنده عرض میکنم که باید که باینملاحظه عایدات‌هم بشودملاحظه شغل مستخدمین هم‌بشود ملاحظه بودجه هاهم بشود و ملاحظه ومقایسه اینحقوق و حقوق سابق هم بشود وملاحظه این بشود که این تصویبی که‌دراینجا میکنیم بناخواهدبودبرای بودجه‌هاواین مقداری که‌مابرآورد کرده‌ایم موافق خواهد بود از برای دوبرابر شدن بودجه‌هاوبعدی‌بودجه‌هارزیادخواهندبود که‌ماازعهده‌اش نخواهیم‌آمد وبنده این‌را زیاد میدانم بیش از آنچه الان بدیوان محاسبات میدهند تصویب نمیکنم.

رئیس - مذاکرات درکلیات نیست در کلیات‌سابق شورشده‌است اینشور دوم‌است وگویانظریات آقایان مطابق باشد با نظر بنده که این ماده شش فقره است و باید شش جزء شود و در هر کدام علیحده باید مذاکره شود.

فهیم‌الملک - بنده از اینکه بجهت‌دولت جدید یك مخارجی پیش میآیدمتزازل‌نیستم بجهت اینکه دولت جدید مستلزم تأسیسات جدید است و تأسیسات جدیده مستلزم مخارج جدید است یك ترتیبی سابق بوده که بهیچوجه نمی‌توان ربط داد باترتیبات امروزه ومقایسه کرد با ترتیبات امروزه می گویندسابق‌یك مستوفی بود سالی‌دویست‌سیصد تومان حقوق داشت آنراهم اگر از بنده بپرسید زیاد بوده است بجهت‌اینکه روزاول که داخل‌خدمت میشد می گفتند که دخل خواهی داشت ویك حقی‌باو میدادند آن دخلها را همین رئیس دیوان‌محاسباتی که شما امروز ملاحظه میفرمائید همان کسی است که سابق باو می گفتند وزیر بقایا و هیچوقت‌نمیآید بماهی دویست تومان سالی دوهزار چهارصدتومان خدمت بکند نهایت یك‌کارهائی آنوقت معمول بود و میتوان گفت خیانت هم‌نبوده بجهت اینکه‌معمول بوده است و همیشه آن‌کار ها را میکرده‌اندوحکم قانونی را داشته درآنوقت عرض‌اینست‌که‌اگرآنروز می‌کردند آن‌کار ها را مشروع می‌داستند زیرا آنروزبهمان عنوان داخل خدمت میشدند ولی‌امروز اگرآن‌کار را بکنند شما از آنها مؤاخذه‌می‌کنید و مجازات میکنید که نباید آنطور ها را بکنید و این درچه صورت میشود که آنها اینطورخدمت کنند درصورتیکه‌میشود که آن اشخاصیکه متصدی امور دولت و وجوه نقدی هستند اقلا بیك اندازهٔ کافی حقوق داد و تصور نفرمائیدکه این اندازه که بآنها حقوق میدهید زیادمیدهیدبزیاد خواهد بود برای اینکه‌اگربسایرجاهائیکه‌این قبیل‌تأسیسات دارند رجوع بفرمائیدخواهیددانست که خیلی کمتر میزان حقوق اینها گرفته شده‌است‌یعنی ربع آنهاست اینکه میفرمائید باید ملاحظه بودجه شودصحیح‌است باید ملاحظه بودجه بشود ولی ملاحظه پیشرفت کار هم باید بشود حالا در کلیه نگاه کنید هر دولتی که با بدرجه ترقی گذشته است در ابتداء یقیناً مخارج فوق‌العاده داشته است و محتاج شده است است باینکه کسر بودجه های خودش را ازمحل های غیر ازعایدات خودش‌تهیه‌بکند تابعد ازیکی دو سال که امور او ترتیب پیدا کند پس ماامروز باید نظر خودمان را بترتیب کار بیندازیم‌ملاحظه بودجه آنهم البته لازم است لکن ملاحظه ترتیب جریان امور هم باید بشود فقط نظرمان نبایدباین باشد که مخارج زیاد دارد یا بودجه کافی نیست البته آن نظرهم صحیح‌است بنده رد نمی کنم‌ولی نظر بپیشرفت کار راخیلی مهم میدانم وباین‌نظریات بنده‌تصور می کنم برای یك‌رئیس کل دیوان‌محاسبات ماهی دویست تومان باآن‌وظایفی که‌برای او قرار داده‌اند وآن تکالیفی که برای او معین شده است و آن‌مسئولیت‌هائیکه‌برای‌اوقرار داده‌اند این مبلغ زیاد نیست که‌معین کرده‌اند.

مشیرحضور — عقیده بنده این است که بعد از مواجب رئیس کل و رؤسای محاکم کل مقرری‌سایر اعضاء دیوان محاسبات‌باین درجه‌زیاد نیست اگر مستوفیان دورهٔ سابق را ملاحظه کنید که در سال دویست سیصد تومان حقوق داشته و با اینها بخواهیم مقایسه بکنیم یك قیاس غلطی است برای اینکه آن مستوفیان سالی سیصدتومان مواجب داشتندلکن بعد از یکی دوسال‌پنجاه‌هزار تومان‌مالیه داشتند و من همینقدر عرض می کنم‌در خصوص رئیس‌ورؤسای محاکم‌قدری زیاد است‌اگر تخفیف در مواجب رؤسای محاکم و رئیس کل داده شود بی‌جا نیست‌لکن حقوق سایرین‌زیادنیست

دکتر رضاخان — بلی بنده گذشته‌ازاینکه عایدات مملکتی‌را کافی‌میدانم‌علاوه‌نسبتی که‌بین‌آنها است آنرا هم غلط میدانم‌وپیش آنها نسبت عادلانه باید باشد و بنده گمان نمیکنم نسبت رئیس محکمه را با رئیس کل دو برابر باشد یعنی یك کسی که رئیس کل شد مخارج او هم که مقابل آن رئیس محکمه باشد و وضع تعیش او دو برابر باشدهمین

که رئیس کل شد نه شکمش بزرگتر می‌شود و نه عیالاتش زیادتر می‌شودو نه‌ازاول معلوم‌می‌شود که رئیس چقدرعیال‌دارد ممیزچقدرعیال‌دارد.

فهیم‌الملک —این اظهار دکتررضاخان اگر چه از روی یك عقیده مسلکی است ولی‌بنده عرض میکنم‌اگر تصور کنیم که‌آقای دکتر امروز در منزل خودشان یك‌بنائی داشته باشد محقق‌است که بناء روزی پنجهزار مزد می گیرد عمله روزی دوهزار دو ریال آیا شما عوض بناء عمله خواهید آورد که‌روزی دوریال مزد بگیرد یا بناء خواهید آورد روزی پنجقران مزد خواهید داد اگر این کار را نکردید بنده تصدیق می کنم که این‌حقوق از برای رئیس کل زیاد است و باید مساوی باشد حقوق رئیس کل و رؤسای‌محاکم‌وحرفی‌ندارم

حاجی‌شیخ‌اسدالله - بنده بکلی‌این ماده را در قانون دیوان محاسبات زیادی میدانم برای اینکه ما قانون می‌نویسیم تعیین حقوق‌اعضاءدیوان محاسبات‌را میکنیم این یك اشتباهی است‌که‌باید این ماده درقانون دیوان‌محاسبات الغاء شود دیگر اینکه راجع بخرج است بایدبکمیسیون‌بودجه برود بعد بمجلس بیاید ودراین ماده مذاکره‌شود وبدون اینکه برود بکمیسیون بودجه و راپورتش بیاید نمی‌توانیم‌در این مذاکره نمائیم و استدعای می کنم که مذاکرات را دراین‌خصوص قطع کنیدوبفرستید بکمیسیون بودجه و درجزء بودجه کل بمجلس‌بیاید

فهیم‌الملک - خیلی اشتباه فرموده‌اند آقا بفرمائید ببینم آنخرجی که اینجا تصویب شده است برای کیست در مقابل کسی نیست که این پول را برای او تصویب می کنیم باو میدهند یا خیر این یك قوانین اساسی است و این مواجبی‌است که‌برای طبقات مستخدمین دولت از هرطبقه که باشندحقوقی تصویب می‌شود یعنی مقرری قانونی مسلماً وقتیکه این تصویب شد هیچوقت ساقط نمیکنند حقوق مجلس شورای ملی را در تصویب بودجه این یك میزانی است معین شده که مدیر اداره چقدر ومدیر دایره چقدر منشی چقدر ولی هیچوقت حق مجلس شورای ملی در بودجه سالیانه دفع نخواهد شد و باید بیاید بمجلس بخصوص یك هیئتی که موقتی‌در سر کار باشد و اگر این هیئتی را که موافق قانون گفتیم این طور تشکیل بدهیم حقوق‌اعضاء رئیسه آنها را که از طرف مجلس معین میشوند از روی این میزان‌معین است ولی حق‌اینکه الان بروندیك هیئتی‌را بنشانند و از روی این میزان حقوق‌بدهند خیر اینطور نیست‌وقتی میتوان گفت که‌مجلس‌تصویب خرج کرده است که درضمن بودجه دیوان محاسبات بمجلس بیاید وتصویب شود آن‌وقت مجلس تصویب خرجی کرده است اینجا تصویب خرجی نشده است که بروند و بنشینند و خرجی بآنها داده‌شودهنوز موضوع ندارد و هیچ نباید ما رأی بدهیم به پول پولی نیست اینجا فقط‌یك‌چیزی‌است‌تصویب‌می کنیم که بعد باو عمل شود همانطورکه گفتیم رئیس کل دیوان‌محاسبات حق‌دارد که کاغذهارا رسیدگی بکند و بحسابها رسیدگی نماید و همانطورهم می گوئیم که دویست تومان حقوق باو بدهند و آنوقتی که بودجه آمد بمجلس و این اعضاء انتخاب شدند و رئیس تعیین شدآنوقت درآن باید رأی‌دادوتصویب کرد که بروند و بپردازند آن بودجه است که باید کمیسیون بودجه رأی بدهد حالادرکمیسیون‌قوانین مالیه یك‌قانونی است که آن‌اساسی میشود از برای حقوق ادارات آن‌هیچ‌مأخذ نمی‌شود ازبرای‌این که باید بودجه‌آنمخارج رابمجلس بیاورد واز تصویب مجلس بگذرد.

آقاسیدحسین‌اردبیلی - بنده‌عرض‌میکنم کمیسیون بودجه‌وکمیسیون قوانین مالیه درخصوص این ماده یك‌قدری عجله کرده‌اند برای اینکه‌بودجه وزارت مالیه مبادا دیر برسد وبودجه‌دیوان محاسبات هم که‌در ضمن بودجه وزارت مالیه بمجلس خواهد رسید شاید این بودجه هم‌جزء آن بودجه‌دیر بیاید بمجلس ازاین جهت بوده‌است واین مسلم‌است که بودجه دیوان محاسبات‌جزء بودجه مالیه‌است‌وقتیکه آمد بمجلس درضمن بودجه‌سایر اعضاء هم تصویب خواهدشد وحالاکه مخبرمحترم تصویب نمیکنندکه این خرج است بنده‌عرض‌میکنم که‌این خرج‌است زیرا که‌وقتی اعضاء شد آنوقت تشکیل یك اداره بلافاصله بآنطوری که‌ازکمیسیون‌ومجلس می گذرد تشکیل خواهدشد وهمان طور رفتار خواهدشددر صورتیکه وزارت مالیه خودش‌پیشنهاد نکرده‌است کمیسیون محترم پیشنهاد کرده است خوب بودکه وزیرمالیه خودش پیشنهاد می کرد آنهم نه فقط بلکه درجزء بودجه وزارت مالیه بمجلس می‌آید و بنده موافقم بااشخاصی که‌لازم نمی‌دانند این‌ماده‌را درقانون‌بواسطهٔ‌این که حقوق بواسطهٔ اختلاف‌زمان شاید تفاوت بکند بجهت اینکه یك‌مرتبه مقتضی است که‌زیادتر بشود حقوق یك مرتبه کمتر بشود این‌است که‌تصورمی کنم که‌این‌ماده اصلش‌لازم‌نیست دراین‌جا باشد.

فهیم‌الملک - بقایا حذف این ماده بسته است برای اکثریت مجلس ولی برای استحضار آقای اردبیلی عرض‌می کنم که‌یك ماده دیگری‌هم دراین قانون هست که‌درآن نوشته‌شده است حقوق اعضاء موافق فهرستی خواهدبود که منضم باین قانون خواهدبود وبعدخاطر محترم آقا هست که وقتیکه ذکرشده‌بود که‌این‌ماده راجع‌است بحقوق‌با معاون وزارت مالیه در کمیسیون‌مذاکرات شده‌است وترتیباتش داده‌شده‌و کمیسیون عجله نکرده‌است که مبادا بودجه وزارت‌مالیه بگذرد خیراین‌نیست‌اجزاء ومستخدمین دفتر وسایر مستخدمینی که‌هست بعداز آنی که‌وزارت مالیه بودجهٔ کل رانوشت حقوق و مخارج آنهاراهم تعیین ودرضمن بودجهٔ کل‌میاورند بمجلس آنوقت‌تصویب خواهدشد کمیسیون‌دراین‌جا اظهارعقیده نکرده‌است وازپیش‌خودهم‌چیزی‌ننوشته است واین‌بسته‌است برای مجلس.

بهجت — بنده مخالفم بافرمایش‌آقای‌مخبر که‌می‌فرمایند این هیچ‌خرجی نیست و ربطی ندارد بکمیسیون بودجه وبودجه‌وزارت‌مالیه همچو تصور می کند که بودجه دیوان محاسبات که‌می آیداسم برده می‌شوددرصورتیکه بودجه دیوان محاسبات‌هم که بیاید بهمین‌طورلفظ‌رئیس‌کل مستشار وممیزین بطورکلی که اسم‌برده نمیشود بنده هیچ تصور نمیکنم که‌بودجه دیوان محاسبات جزءقانون‌بشود بجهت اینکه قانون دائمی‌است بودجه موقتی است و سال بسال تغییر پیدا میکند یعنی بودجه امسال تا بتصویب مجلس نرسد صحیح نیست پس در این صورت یك‌قسمتش‌سال‌بسال‌تغییر میکند ویك‌قسمتش دائمی است‌یعنی‌یك قسمتش‌بایدهرساله بیاید‌بمجلس ودر معنی یك‌رأی داده‌ایم‌بر دوام‌این‌ماده ومی‌بایستی بعداز گذشتن این‌ماده‌درسنوات آتیه درجزء‌بودجه این قیدبشودمی‌فرمایند که‌دربودجه بعد اسم‌می‌بریم وقید می کنیم پس‌عرض میکنم خاصیت این چیست که‌این‌جا ذکر میکنیم لهذا بنده عرض‌نمی کنم که این متضمن یك خرجی‌است ولی این بودجه دیوان محاسبات‌قیدبکنیم‌درقانون‌عدلیه‌هم‌بودجه‌اش‌راهم‌باید جزء قانون عدلیه بکنیم پس‌این قوانینی است که وضع‌میکنیم وبودجه معنی ندارد بنا براین‌تقریرات این‌راباید مجزا کنیم که‌زودتراین‌بگذاردو کمیسیون بودجه زودتر راپورت بودجهٔ اورابمجلس بیاورد که تصویب شود ثانیاً آقای رئیس فرمودند که‌این‌ماده دارای چندفقره‌است وباید فقره بفقره رأی بگیریم واین مقوی حرف‌بنده‌است اگراین‌یك ماده قانون است‌باید یك‌مرتبه‌رأی‌بگیریم‌پس‌باید اگریکی‌یکی رأی گرفت پس این بودجه است خصوص که پول نوشته‌است که‌بفلان‌رئیس فلان قدر بدهیم وقتی که این تصویب شدفلان‌رئیس بایدبگیرد این‌خرج‌است خرج‌دیگر کدام‌است.

حاج‌آقا - این ماده که در کمیسیون قوانین مالیه می گذشت یك‌نظراتی برای اعضاء بود که‌این چند ماده‌را برای رئیس‌ومستشاران وممیزین وغیره را معین بکنند‌مخصوصاًاندازه مواجبشانرامعین کنند واین‌رااسم‌نباید گذاشت به‌بودجه‌دیوان‌محاسبات‌بودجه دیوان‌محاسبات‌عبارت‌ازحقوق‌رئیس‌ورؤسای محاکم‌و مستشاران‌وممیزان‌واجزاء ومستخدمین‌دیوان‌محاسبات است واینکه این چنداشخاص مخصوص که‌انتخابشان در مجلس می شود مخصوصاً نظر کمیسیون قوانین مالیه براین بود که مواجبشانرا معین بکنند که مثل سایر اجزاء ادارات ومستخدمین دولت حقوق‌آنها جزء بودجه وزارتخانه نباشد وملاحظاتی دراین‌رأی داشتند ویکی ازاینهائیکه رأی داده بنده بوده ام وبآن ملاحظه رأی دادم و خود بنده این پیشنهاد راکردم که مخبرنفرمودندرئیس کل درمسائل‌محاکم‌ومستشاران وفلان که اینها را ما انتخاب می کنیم یك اشخاصی هستند که تمام امور مالیه مملکت را ازحیث صادرات وواردات ومخارج وحساب و صحت آنرا اینها تعیین کنند وآنطوریکه آقای‌دکتررضا خان فرمودند بزرگترین وظیفه مجلس شورای‌ملی است که ماازآنها می خواهیم تضمین و مرتب کننده بدیهی است که مانبایدآنها را مثل سایر مستخدمین تصور کنیم همه قسم باید ازآنها ملاحظه شود چه ازرئیس کل‌وسایر رؤسای‌محاکم‌ومستشاران‌وممیزین وغیره فرد فرد حقوق‌کافی برای ایشان معین شود که فردا که این اداره تشکیل‌شد واین اشخاص‌در مجلس انتخاب شدند دیگرهیچ نظری بوزیر وغیر وزیر نداشته باشد وهمانطور که اول در آن ماده

رای دادند این منضم باین قانون است یعنی مواجب اعضاء دیوان محاسبات بموجب قانونی است که ضم باین قانون است و اگر امروز این ماده رارای بگیرند وازمجلس بگذرد مخالفت باآن ماده دارد که اعضاء دیوان محاسبات حقوقشان موافق فهرستی است که منضم باین قانون است و آنطوریهم که آقای آقا سید حسین فرمودند نه طوریست که هرسال بتوانند کم وزیاد کنند بلکه یك نظر قانونی را کردیم که وقتی که تبدیل درمواد قانونی لازم بدانند این را هم مثل مواد تغییر بدهند نه نظر بودجه است که هرسال کم وزیاد بکنند بنده درسایر اجزاء وزارت خانه‌ها موافقم که هم ادارات تقلیل شود وهم وظایف ومواجب آنها زیاد نباشد ولی نه اعضاء دیوان محاسبات که باید صحت عمل تمام مستخدمین دولت را تضمین ومرتب ورسید کی بکنند رئیس کرزادویست تومان از برای او زیاد نباید دانست برای اینکه صحت عمل از او می‌خواهیم و درستی کار یك نفر رئیس کل را تصور میکنیم ازیك نفر معاون وزارت خانه درجه‌اش بالاتر باشد که اگر از روی درجات کار بخواهیم مواجب معین کنیم مخصوصاً باینهائی که یك نظر اختصاصی داشتیم که این را یك ترتیب قانونی بآن بدهیم که نظر وزارت‌خانه‌ها در آن نباشد همین‌طور که حقوق نمایندگان مجلس شورای‌ملی از کمیسیون محاسبات نمی‌آید بمجلس شورای و بکمیسیون بودجه رجوع می‌شود این چندنفرهم که ازمجلس انتخاب می‌شوند ومنتخب مجلس هستند می‌خواهیم توجهشان ازوزارت خانه بریده باشد که دراین پنجساله که هستند سالی یك طور تغییر و تبدیل می‌دهند که تزلزل داشته باشند واگر این را ردکنید مخالف آن‌ماده است که از اول رأی گرفته‌شده وتصویب‌شده که حقوق اعضاء دیوان محاسبات منضم باین قانون خواهد بود این را ملاحظه بکنید بنده دیگر عرضی ندارم .

معزالملك — بنده متأسفانه کاملا مخالفم باآقای حاج آقا باآقای مخبر که اظهار فرمودند که‌ما نباید هیچ وحشت داشته‌باشیم از زیادتی ادارات وزیادتی حقوق ولی بنده وحشت دارم صحیح است مملکتی که‌روبتجددمی رودواساس تجدد رامی‌خواهد کامل بکند ولی چه‌در تأسیس اداره وچه در دادن حقوق لا ابالی گری نباید بکند کلیه حقوق اعضاء ادارات ماباید در تحت اصول مرتبی بیاید و ما کلیه ادارات‌مان را ازروی آنقانون وآن اصول حقوق بپردازیم بنده مخالفم بااینکه این‌ماده اینجا باشد جای این‌ماده اینجا نیست واین‌ازذوق خارج‌نیست بعضی آقایان ازنظربودجه نگاه میکنند واین‌جایش اینجانیست زیراقانون بودجه یك‌قانونی است‌سالیانه وباید عوض شود سال بسال واینقانون سالانه نیست یعنی الان که رأی دادید این‌قانون دوام پیدامیکند پس‌این‌نظرمیکند بقانون استخدام وقانون استخدام جایش این جا نیست برای کلیه ادارات شما مجبور هستید که یك قانون استخدامی بنویسید اگر چه آقای حاج آقا اینجا یك اظهاری کردند که نباید ایـن جزء بودجه وزارت مالیه بیاید ولی بنده مخالف هستم ویقین دارم که نظر ایشان استقلال اعضاء دیوان محاسبات است ولی‌خودشان هم اگر دقتی بفرمایند تصدیق خواهند کرد که خود تعیین اعضاء دیوان محاسبات از مجلس این بالا ترین استقلال است که بآنها می‌دهیم و اگر شما این‌طور دقت دارید پس‌باید بگوئید که غذای آنها هم از مطبخ مخصوص مجلس برود برای اینکه براستقلال آنها افزوده شود این‌طور نیست وعلاوه براین اعضاء دیوان محاسبات هرچه‌باشند مستخدمین دولت‌هستند یك چیز فوق‌العاده نیستند اینکه می گویند ترفیع البته ندارند و موقتی هستند حقوق تقاعدی ندارند این‌ممکن است یك‌چیزی را شما قید کنید در آن قانون حقوق استخدام که برای مستخدمین دولت معین می کنند می‌توانید یك‌ملاحظه بنمائید برای این اعضاء دیوان محاسبات می‌توانید یك درجه بالاتری معین بکنید یعنی مثلا مستشار دیوان محاسبات را مطابقه بکنید با مدیر کل یك وزارت خانه که حقوق او را مطابق او بدهند برای اینکه ترفیع رتبه ندارند یك درجه حقوق بالاتری باو بدهید ازسایرادارات ولی اینکه اینجابگوئید ومعین بکنید واین‌ماده را جزء این‌قانون بکنید یعنی درقانون هریك‌ازادارات حقوق آنرا هم معین بکنند جز هرج ومرج برای اینکه در هر ادارهٔ نظرتان مختلف خواهد بود مثلا حالا شما گفتید و مقصودتان استقلال اعضاء دیوان محاسبات بود پس خوبست برای قضات هم معین کنید زیرا قضات هم باید‌مستقل باشند درکار خودشان هیچ جهتی ندارد که بگوییم حقوق قضات نباید درجزء قانون عدلیه باشد پس بالاخره تصور می کنم اکثریت مجلس هم تصویب بکنند که این ماده جزء قانون دیوان محاسبات باشد بلکه این‌ماده باید جایش درجزء قانون استخدام بشود و آنوقت هیچ ایرادی واردنخواهدشد .

فهیم‌الملك — عرض کردم بنده اصراری ندارم از گذشتن و نگذشتن این ماده لیکن مجبورم نظرات کمیسیون را عرض کنم بعضی از آقایان فرمودند که این راجع به بودجه است بنده عرض می کنم دراین قبیل تأسیسات ماباید دیگر تردید داشته باشیم زیرا ما‌مقلد هستیم و مجتهد نیستیم یعنی جا های دیگری که درتمدن و پیشرفت ترتیبات علیشان بیشتر از ما بوده واین کارها را کرده اند ما آنها را باید درنظر داشته باشیم واساسی بگیریم برای کار هائی که میخواهیم تأسیس کنیم و گمان میکنم نظرات ایشان هرچه باشد کامل تراست از نظرات ما بنده چند قانون دیوان محاسبات دارم که در آنجا هست این مسئله اگر آقایان بخواهند نشان میدهم در تمام یکماده هست در آن ماده تعیین حقوق اعضاء دیوان محاسبات نموده است هیچ نمی‌توانیم بگوئیم که یك چنین ممالکی که سالها درراه تمدن و ترقی خودشان سیر کرده‌اند هنوز نفهمیده اند که این‌ماده جزء بودجه است واینکه‌هم حالاجزء قانون کلی است همان‌نظراتی بودکه اینجاودر کمیسیون بطورمختصر گفتیم که این چیزی نیست‌که ربطی به بودجه داشته باشد و اما اینجا آقای معزالملك که با بنده اظهار مخالفت فرمودند اگر انصاف فرمایند بنده در ترتیب ادارات درست عرض‌کردم زیرا هیچ عرض نکردم ادارات‌را بطور غیرمحدود زیاد خواهند کرد عرض کردم تجدد مستلزم توسعه ادارات خواهد بود نگفتم‌که در آن دوره هرچه بوده است عین آن اساسی که بوده است همان اساس باشد عرض کردم بانهایت اختصار آن نوشته که مستلزم دورهٔ تجدد است پیش بیاوریم که‌آن سختی رانداشته باشیم واینکه فرمودند این راجع بقانون استخدام میشود خودشان درآخر فرمودند که این‌را باسایرادارات مقایسه نمیتوانیم بکنیم‌ودرقانون استخدام یك فرقی بگذاریم وبنویسیم تایك درجه بالاتر باید میزان معینی معنیش جزاین است‌که این ماده را برفرض درقانون دیگری بنویسیم که بگوئیم مثلا مستشار نظیرخواهد بود بارئیس وفلان بافلان باید باشد یعنی بمراتب حقوق اورا خواهد گرفت و دراینجا یك چیزدیگری ذکرشده است که هرسه سال بسه سال مستخدمین ادارات یك اضافه خواهند‌گرفت واینها آنرا ندارند چیزی که هست یکماده دیگرباید آن وقت درآنجا بیافزائیم که این اجزاء چون‌موقتی هستند اضافه حقوق نمیبرند پس یکماده اگر ازاینجا حذف بکنیم باید دوماده درآنجا بیافزائیم پس اگر نظر باین است که یك چنـین ماده درقانون استخدام باید نوشته شود چه ضرر دارد که اینجا نوشته شود و یك چیز دیگری که آقای حاج آقافرمودند که نباید این درجزء بودجه وزارت مالیه بیاید مجلس و راجع بماده بیست ویك وبخوانند بنده آن ماده بیست ویك راکه تصویب شده است میخوانم تا آقایان بدانند ماده بیست ویك بمضمون ذیل قرائت شد :

ماده بیست و یك — مواجب اعضاء دیوان محاسبات و دفتردار کل ومدعی العموم در فهرستی که ضمیمهٔ این قانون است معین شود حقوق سایراجزاء ومستخدمین دیوان محاسبات که عدهٔ آنها درنظامنامه داخلی معین میشود همه ساله جزء بودجه وزارت‌مالیه بمجلس شورایملی پیشنهاد میشود .

فهیم‌الملك — این چیزی هست که در مجلس رأی داده شده است یعنی معین میکند حقوق اعضاء را وبعد حقوق سایر مستخدمین دیوان‌محاسبات را با سایر ادارات وزارت مالیه باید منضم شود و بمجلس بیاید وحالا اگر مجلس میخواهد یك‌چنین ماده نباشداکثریت مجلس قاطع است برهر چیزی درهرصورت اگر این ماده حذف شودآن ماده هم صورتی نخواهد داشت .

حاج آقا — خیلی اشتباه کرده اند آقای فهیم‌الملك در این فرمایش آخری خودشان بنده عرض نکردم که این بودجه در جزء بودجه وزارت مالیه نمی‌آید بواسطه اینکه بودجه مجلس‌هم که‌جزء بودجه وزارت مالیه نیست جزء بودجه وزارت مالیه بیاید بمجلس بجهت اینکه بودجه حاوی جمع وخرج هست خیر اینهم جزء بودجه مالیه خواهد آمد و همانطوری که در این ماده نوشته شده است یعنی همین حقوقی که اینجا نوشته شده است‌باحقوق‌سایر مستخدمین که آنها تصویب میکنند درجزء آنهاباً بودجه مالیه بترتیب می‌آید وباصلاح مجلس میرسد ولی عرضم این‌بود که این حقوقی که معین‌می‌شود برای اعضاءدیوان محاسبات مثل حقوق‌سایرادارات بنظر وزارت مالیه نیست و تنها در خصوص تقدیم بودجه‌بمجلس برای‌تعدیل یاکم ونقصان البته‌وزارت مالیه تمام بودجه‌های ادارات‌مملکتی رابایدمرتب کند وبمجلس بیاورداین شبهه ندارد

فهیم‌الملك - بنده فرمایش حضرتعالی را تایید کردم آقای معزالملك اشکالی کردندرفع آن اشکال راکردم

رئیس — یکی میگوید که بایداین ماده حذف شود یکی‌میگوید که حذف نشود اگر ما این رابگوئیم حذف شودپس آن ماده هم حذف می‌شود وحال آنکه رای بآن ماده داده ایم و تصویب شده است‌درفهرستی که‌منضم‌باین‌قانون‌است پس خواهش دارم آنهائی که عقیده‌شان اینست‌که این ماده حذف‌شود ملاحظه ماده گذشته ازمجلس را بفرمایند .

افتخار الواعظین - بنده عرض میکنم یکوقت ما بیك نقطه نظری مستقیم که باید این حقوق هم درذیل بودجه وزارت مالیه‌بمجلس تقدیم شود و بن حقوق درذیل این قانون نباشد ولی بیك نقطه‌نظری که‌بنده‌ملاحظه می کنم وعقیده‌ام اینست که باید درذیل همین قانون بگذرد برای اینکه آیا این تاسیسی است دولتی یاغیر دولتی عرض می کنم وقتی‌که وزیر مالیه خواست حقوق آنها را پیشنهاد کند بمجلس بسایر ادارات وقتی‌که نگاه کنیم حتی به آن بودجه موقتی سال گذشته نگاه کنیم بازخواهیم دید که نسبت بآنها زیاد نیست یعنی باشخاصی که دروزارت خانه ما هستند وماهی دویست تومان تصویب کردیم که شاید مرتبه‌شان ازرئیس‌دیوان محاسبات خیلی کمترباشدوکارشان‌هم کمتر به‌آن‌عرض می کنم این اشخاصی‌که اینجا اسم‌برده شده‌است که‌رئیس کل رؤسای محاکم و مستشار ومخبر ومدعی‌العموم‌باشد خوب‌است آقایان درنظر مبارکشان این مطلب را داشته باشند که اینها کسانی هستند که سالی بیست و شش کرور محاسبات مالیه شما را باید رسیدگی کنند اینها مردمانی باشند که درتمام‌عایدات شماودرتمام‌مصارف ومخارج مملکت‌شما رسیدگی بکنندونظر دارند و تصدیق وتکذیب آنها محل اعتبار است واشخاصی که دربیست وشش کرور مالیه دولت بخواهند نظر بکنند بنده‌آنهارا سیر تصور می کنم نکه‌داریم‌بهتر است تاگرسنه باشند‌بنده ماهی دویست تومان‌برای رئیس کل زیاد نمیدانم وتصویب می کنم وبه‌نقطه نظر دیگرعرض می کنم که باید این اعضاء بالمره نظری بوزارت مالیه نداشته‌باشند ممکن‌است‌وزارت مالیه یکسال درذیل یك‌بودجه چهارصدتومان برای رئیس‌کل پیشنهاد کندمجلس شورای‌ملی صدتومان اوراکم کند وسیصدتومان راتصویب کند وآنوقت آنرئیس کل یکنظری بوزارت مالیه دارد و نظر دیگری بمجلس دارد ویکسال هم محتمل است که درذیل بودجه‌وزارت مالیه ازبرای رئیس کل‌دویست تومان پیشنهاد کند مجلس شوری پنجاه تومان اوراکسر وماهی صدوپنجاه تومان تصویب کند پس آن رئیس کل نظر دیگری بوزیر مالیه خواهد داشت پس باید وزیر مالیه بواسطه زیادی حقوق وکمی حقوق نفوذی درآنها نداشته باشدباید این حقوق به تصویب مجلس باشد که این اعضاء هیچ نظری ازبابت حقوق بوزیر مالیه نداشته باشند یا بجای دیگر نظر اینها باید بمجلس شورای ملی باشد حکما‌اینکه انتخابشان ازمجلس‌است حقوقشان هم بدانند ازطرف مجلس تصویب شده که لایتغیر ولاتبدل است که نه‌دیگر نظرشان بهرکس باشندو ونه‌نظر تطمیع بجائی داشته باشند بنده نظر باین نکات عرض می‌کنم که حقوق این اعضاء باید در ذیل همین قانون تصویب شود باز تکرار میکنم برای اینکه نظربجای دیگر نداشته باشند و اینها سیرباشند نفع‌ماست وسیر باشند بهتراست ازاین که گرسنه باشند .

حاج شیخ الرئیس — بنده باکمال اختصار یك‌مطلبی را اگرچه موضوع جزئی است ولی بطور کلی و اساسی عرض می کنم آقایان و نمایندگانی که‌در این موقع نظرشان‌باقتصاد مالیه خاصه باحالت حالیه باشد بلی از این نظر خوب نظری است لکن باید بدانند که اگر یك اداره‌ای‌دائره‌ای باید‌تأسیس‌شوداز‌آن‌اداره ومحاکم ما خیلی آرزوی فواید زیاد داشته باشیم برای آتیه مملکت خودمان بهمان اندازه هم بایدتجویز بدارند وتصویب کنند باین که حقوق برای این اشخاص با این مراتب مخصوصه و مناصب منصوصه زیادنیست زیرا اگر اداره‌ای که حالادرآن‌مذاکره است با آن طوری‌که معین شده است‌که بمیل‌تجدد پروران است اداره شود وامیدوارم که بشود و آن اخلاق وافعال سابقه بقول ایشان‌که معمول و‌قانونی یعنی قانون استبداد است بمایفهمانند که این‌دویست یا سیصد تومانی‌که پیشنهاد شد است زیاد نیست‌و آن مقایسه بـا حالت سابقه عرض میکنم قیاس بین‌الفارق است بجهت اینکه حکومتهای سابقه که بیك مکنتی میرسیدند معلوم است که آن در ازای چه اقدامات متهورانه و مستبدانه بود و حالا یك وظیفه مخصوصی خرج میرود و بتغییر و اختلاف مسالك همان طور که بعضی از نمایندگان‌ملاحظه می فرمایند‌که اگر بدزدی زنمست بدزدم زخدمت بیائید این ملاحظه‌را بفرمائید طوری بکنیم که موافق یك امنیت خاطری بتوانند از عهده خدمت های مرجوعه که برعهده آنهاست برآیند واگراین گونه دقت ما بشود یا این وجوه رجوع‌بکمیسیون بودجه شود بنده نه اینکه این رجوع را مخالف می دانم ولی متأسفانه عرض میکنم که این همه قیام و قعودی که وکلاء محترم کرده اند تمام بهدر است .

آقامیرزامرتضی قلیخان — عرض می کنم مطلب در اینست که این ماده حذف شود یا نشود اگر تصویب شدکه در اینجا باشد آنوقت‌در کم وزیادی مذاکره خواهد شد (در این موقع پیشنهاد آقاشیخ‌اسدالله‌بمضمون ذیل قرائت‌شد: بنده پیشنهاد میکنم که این ماده ازقانون دیوان‌محاسبات خارج‌شده همه‌ساله‌درضمن بودجه‌مقررشودشیخ‌اسدالله

آقاشیخ‌اسدالله — چون این پیشنهاد از بنده بود اینجا اظهار شد کهاین پیشنهاد مخالف باماده ۲۱است و حال آن‌که‌آن ماده رارای داده‌ایم بنده میخواهم‌آنماده‌[۱] رابخوانم کهبدانندمنافاتی ندارد ماده رافرائت نموده بالفظضمیمه غیراز جزء بودن است آنجا آمده است یك‌ماده جزءاین‌مواد کرده‌است که‌هیچ دخلی باین قانون ندارد این یکی که‌مخالفت با این ماده ندارد و دیگر در آخرش مینویسد که‌این بودجه وحقوقی که در حق اعضاء دیوان محاسبات منظور شده‌است جزء بودجهٔ‌وزارت مالیه همه ساله بمجلس پیشنهاد میشود این هیچ مخالفتی بااین ماده‌ندارد وبایدبودجه‌دیوان‌محاسبات ضمیمه بودجه وزارت مالیه شود وهمه ساله بمجلس بیاید واین که آقای مخبر میفرمایند ماتقلید کردیم دراین قانون ازقوانین سایر دول بنده این‌راعرض میکنم که‌یك اصطلاحی است‌میانه‌نحویین میگویند چون نحویین‌بصر‌فیین اینجور کردند ماهم کردیم معلوم میشود که‌هیچ دلیلی‌ندارد این دلیل منطقی نیست که بنده متقاعد بشوم که چون آنجا اینطور نوشته شده است و ضمیمه کرده‌اند ماهم در اینجا آن طورضمیمه کنیم .

فهیم‌الملك - اینکه حضرت‌عالی میفرمائید بواسطه این‌است که‌فرمایشات‌سایر آقایان راتوجه نفرمودید آقایان‌اظهارفرمودند که‌این‌ترتیب‌بودجه است قانونی‌نیست بنده هم‌عرض کردم که‌اگراعضاء کمیسیون اینقدر بی‌اطلاع بودند که‌ماده‌قانونی‌را بابودجه فرق نگذاشتند پس‌چراباآنجارجوع میکنیم ودیگر دولتهای متمدنه را میتوان گفت که وضع مالیه‌شان خیلی بهتر وعالمانه مرتب کرده اند آنکه عرض کردم این‌بوده ودیگر که‌فرمودید اینجانوشته است ضمیمه این قانون میشود خوب بود توضیح میدادید که‌آن‌چه‌چیز است‌ضمیمه‌میشود ضمیمه‌قانون به‌چه‌شکل خواهد بودچون مااین‌قانون‌راهمینطور ماده بماده میخوانیم ترتیب ضمیمه‌راچون بنده‌هنوز اطلاعی ندارم که چه طور خواهد بود خوب بود توضیح میفرمودید .

نایب رئیس — اگر دراین‌پیشنهاد کسی‌مخالفت ندارد رأی بگیریم .

دکتر رضاخان — بنده عرض‌میکنم که‌این پیشنهاد منافی است باآن ترتیب کمیسیون بودجه چون اعضاءدیوان‌محاسبات ازطرف مجلس‌انتخاب میشوندووقتی که‌انتخاب‌میشود داوطلبانیکه‌درخارجند بدانند که حقوق آنهاچقدراست ویك‌اداره‌ای که‌امروز تشکیل می‌دهیم باید بداند‌استقلال داردو می‌تواند رسیدگی بحساب کند یاباید تابع وزیرباشدآنهم‌در حقوق مثلا در این ۵ سال مدتی که اعضاء دیوان محاسبات حقوقی باید ببرند امسال گذشت سال‌بعد قائل نشد یانبود یك‌کمیسیونی یاهیئتی یك مواجب کمی برای‌آنها پیشنهاد میکند وکمیسیون بودجه ومجلس هم نمی‌تواند زیادکند بایدکم بکند واین موافق نخواهد بودواین :لاف دارای‌است طوری باید کرد که مخالف استقلال او نباشد و مخالف آزادی اونباشد .

حاج عزالممالك - بعقیده بنده و جمعی که اظهار کردندبکمیسیون بود‌ه برود هیچ منافی باقانون نخواهد بود وعقیده بنده وحضرات همهست که جزء این بشود واین‌هیچ برخلاف قانون نیست اینکه گفته‌می‌شودکه اینرود بکمیسیون بودجه‌این هیچ‌عیبی‌ندارد‌که‌بر‌ودبکمیسیون بودجه‌وباید‌بمدضمیمه بشود ابداً مخالف‌قانون نخواهدبود

نایب رئیس - این یك‌تفاوتی پیدا می کند بجهت اینکه برود کمیسیون بودجه و برگردد جزء این قانون نمیشود پس باید رای‌بگیریم‌که تکلیف معلوم شود .

فهیم الملك - ماده (۲۱) این دو مسئله را خوب تفکیك کرده است (ماده را قرائت نمود فوری) پس بموجب این‌جزء از ماده باید جزء این قانون بشود و اما اینکه کی میرود بکمیسیون بودجه (جزءماده دیگررا قرائت کرد) وقتی که بودجه مالیه آمد بمجلس بودجه دیوان محاسبات هم میرودبکمیسیون بودجه ومعین میشود. پیشنهاد آقاشیخ اسدالله مجددا قرائت شد (رای گرفته باکثریت ردشد) دراین موقع دوفقره پیشنهاد از طرف آقا میرزاداودخان وحاج سید ابراهیم‌بمضمون ذیل‌قرائت‌شد- پیشنهاد آقا میرزا داودخان، چون ماده (۲۱) رای داده شده است بنده تقاضامیکنم بماده (٤٠) بکمیسیون بودجه رجوع‌شود‌بانظریات کمیسیون ودجه‌بمجلس پیشنهادشود داود(باکثریت رد شد) پیشنهاد حاجی‌سید ابراهیم، بنده پیشنهاد می کنم این ماده‌بکمیسیون بودجه برود پس از بر گشتن رای گرفته‌شود ابراهیم (باکثریت‌ردشد)

نایب رئیس - این‌پیشنهاد ها که‌ردشد حالا مذاکرات‌می کنیم نوبه ارباب است .

ارباب کیخسرو - در باب اینکه بعضی از آقایان‌درباب کم وزیاد شدن حقوق اینهافرمایشات دارند بنده است ما دارم نظری بچیزهائیکه گذشته است بکنندبنده هیچ‌نمی‌دانم علت اینکه‌بمستخدمین کمرك‌ششهزار نه‌هزار دههزارتومان میدهندچیست علتش صحت عمل آنهااست در اداره کردن کار دیوان محاسبات تمام عایدات‌مملکت رااداره کردن است ازروی صحت‌وکمر کیکه آنقدر عایدات دارد اینقدر حقوق بگیرند برای این است که اجزاء کفایت وصحت عمل‌است اگر اجزاء کافی نداریم مجبور نیستیم با اجزاء غیر کافی تشکیل بدهیم اگر داریم که باید تشکیل بدهیم با حقوق کافی زیرانظر بانتخاباتی که شده است ما خوب ملتفت شده‌ایم‌که مواجب غیر کافی نمیتواند اشخاص را امین‌نگاهدارد اشخاص دزد میشوند بواسطه‌نداشتن حقوق کافی برای اینستکه گذران آنها نمیشود پس‌باین جهت این حقوق راکه اینجا معین‌شده‌است هیچ زیاد نمیدانم و عرض میکنم آقایان توجهی که‌دارند در انتخاب صحیح این اشخاص توجه داشته باشند .

لواءالدوله — در خصوص اعضاء دیوان محاسبات که اینجا نوشته شده است که حقوقشان معین شود بنده‌نمیتوانم عرض کنم ترتیب رئیس کل واعضاء دیوان محاسبات که باید در مجلس بگذرد واینها مثل یك‌وزارتخانه بشوند مثلا نظام‌راوزارت جنك حقوقی برای آنها تصویب میکند که‌سرتیپ چقدرو سرهنك چقدر و دروزارت مالیه برای‌ارباب قلم‌مینویسد که منشی چقدر مستوفی چقدر و اینجا چون راجع‌است بمجلس باید ازطرف مجلس معین شود ومجلس باید تصویب کند حقوق اینها را و پیشنهادی کرده‌ام‌دراینباب خوب است خوانده‌شود ضرر ندارد .

وکیل التجار - بنده یقین‌دارم‌که آقایان در این‌رشته‌خسته شده‌اندازدفاع کردن وسایرچیزهایش و دلیلش این‌است که بنده می بینم یك ساعت‌است اجازه خواسته‌ام تا بحال تازه اجازه ببنده رسیده است اینکه مثلا دلیل می آورند براینکه این یك چیزی‌است اساسی ولی یك خرجی‌نیست که تصویب می‌کنم در صورتی‌که ماخیلی‌عجله‌داریم درانتخاب اعضاء دیوان محاسبات‌که خیلی زودتر این‌قانون از مجلس بگذرد و فوراً مشغول‌انتخاب‌شویم پس یك چیز اساسی نیست بلکه‌یك‌چیزی‌است که‌بعداز تصویب مجلس فوراً باید اقدام‌کرد وکلیة تمام وجوهاتی‌که داده میشود دو صورت دارد و شق ثالث ندارد یکی راجع باعضاء و اجزاء مجلس‌شورای‌ملی‌است که تصویب او با خود مجلس است و پول اوهم از خود ادارهٔ مجلس داده‌می‌شود هیچ راجع بجائی و کمیسونی نیست فقط بکمیسیون محاسبات میرود رسیدگی‌میشود ومیاید بمجلس تصویب‌می‌شودقسمت دویمش باجزاء ومستخدمین‌دولتی‌داده‌می‌شود و آن قسمت‌راهم یا از ادارات یا ازوزارتخانه‌ها پیشنهاد می کنند و باز مجلس تصویب می کند و وزارت مالیه می دهد حالا بنده نمی‌دانم‌که این راکدام یك از این دوشق حساب می کنیم این‌راا گرمعین کنید بعقیده‌بنده بکلی‌رفع‌این گفتگوهامیشود و آن‌اینست اگر هیئت اعضاء دیوان محاسبات را اجزای‌مجلس شورای ملی می دانید که باید کمیسیون محاسبات مجلس‌اورا رسیدگی کند و بعدبمجلس بیاید‌تصویب شودکه بودجهٔ او جزء بودجهٔ مجلس باشد از ادارهٔ مباشرت‌مجلس حقوق‌آنها داده‌شود اگر آقایان میل دارندکه بکلی این اداره از ادارات دولتی و جزء وزارت‌مالیه باشد و دیوان محاسبات را جزء ادارات دولتی تصورکنیم پس حکماً باید کمیسیون بودجه تصویب بکنند.

(اظهارشد ازموضوع‌خارج‌است)

و اگرمجلس‌رای‌دادکه مستقیماً درمجلس‌معین شود این جزء قانون نمی‌شود این یك‌ضمیمه است و اینکه می فرمایند ضمیمه چیست ضمیمه یك جزء لاینفکی نیست ضمیمه این قانون است یعنی قانون یالایحه‌ایست‌که ضمیمه آن قانون میشود بعدمجلس تصویب می کند که‌برود کمیسیون بودجه‌یاکمیسیون محاسبات در هرصورت یکی از این‌دوشق را باید قبول کرد بهرحال این‌یك‌ماده از مواد قانون‌دیوان محاسبات نمی‌تواند بشود بلکه یك‌ضمیمه ایست که معین می کنند و مجلس می‌تواند رأی بدهد که‌بدون اینکه رجوع بیك کمیسیونی بشود در همین جا رأی داده می‌شود ولی یك‌ماده ازمواد قانون‌دیوان محاسبات‌محسوب‌شوداین نیست (پیشنهادی‌ازافتخار- الواعظین‌قرائت‌شد).

نایب رئیس- این‌مطلب‌را آخرهمه باید رأی گرفته شود .

فهیم الملك . آقای وکیل التجار تقریباً ازموضوع خارج شدند زیراکه درحذف‌رأی گرفته ورد شدبعدازحذف‌القاآت‌دیگریك‌چیزیست‌که تعلق باین ندارد در این ماده دیگر گویا مذاکره لازم نباشد حالا اگر مذاکره‌میشود دراصل ماده‌است.

ذکاءالملك — عرض بنده حالاموقع‌ندارد اگر تابحال اشکالی باقی مانده است از برای ابقاء این‌ماده بنده بیایم و عرایض‌خودم‌را عرض کنم والا عرضی‌ندارم.

آقاشیخ‌ابراهیم‌زنجانی — ازبابت این که این مواجب کم است یازیاد است بنده‌میزانی عرض می کنم باید هرچیز بترتیب باشد اولا رئیس این اداره رادرمقام ومنصب ورتبه وکاردرمقام کدام یك‌از ادارات می‌دانیداداره تمیز می‌دانید یاوزراء یامعاونین‌وزراء رئیس در یك مقامی باید باشد بعد ازآن بی‌مناسبت است این چرا بجهت این که در تمام دوائر رئیس کل باشد جز یك‌ربع تفاوت‌ندارد آندویست تومان این ۱۰۰ تومان یك‌میزانی هست درقانون‌استخدام رئیس کل بارؤسای جزء یك‌میزانی داردرئیس کل راآنجا بارئیس جزءیك ربع‌ملاحظه کرده‌اندرئیس‌جزء رابامستشاروستشاررابامیز یك ثلث ملاحظه کرده‌اند این‌را اول باید ملاحظه کرد که مساوی است درمقام رئیس دیوان تمیز یامعاون وزیر یاهرکه راکه بالاتر فرض می کنید بعد از آنکه این‌معین شد مواجب آنرا بترتیب مقام رتبهٔ اول رئیس کل با رؤسای جزء هر قدر تفاوت دارد همانقدر رتبه تفاوت داشته باشد وهکذا مستشارهاو ممیزهااین‌با کدام‌ترتیب است‌بفرمائید .

فهیم الملك - ازبرای‌اعضاءدیوان‌محاسبات این‌ترتیبی‌را که فرمودیدهیچ نمی‌توان قراردادزیرا که این‌ها را نمی‌توان تطبیق کرد بااعضاء محاکم عدلیه وسایرادارات زیراآنها یك منصب‌دائمی‌دارند این‌ها موقتی هستند ۵ سال بیشتر نخواهندبودبعد از ۵ سال‌ممکن است که‌انتخاب بشوندیا انتخاب‌نشوند ولی اعضاء محاکم مدتی در حال خودشان هستند ممکن است که برای مقام‌عالی‌تری استعفابدهندولی این‌ها بعداز ۵سال ممکن استکه انتخاب بشوند یا انتخاب نشوند ولی اعضای محاکم مدتی در جای خودشان‌هستند ممکن است که برای مقام عالی‌تری استعفاء بدهند ولی این‌ها بعداز ۵سال باید بکلی خارج‌شوند ازکارواما ازبرای حقوقشان که‌میفرمایند بایدملاحظه کرد این‌طوریکه می‌فرمائیدمیزان‌حقوق آنها بسته باهمیت‌کاری استکه دارند درتمام‌ادارات این‌طور است‌که می‌فرمائید که هررتبه بدرجه‌مقام خودش یك ثلث یایك ربع ازاوکمتر است‌خیر این طورنیست که‌می‌فرمائیداهمیت کارش‌راملاحظه‌میکنند آنوقت از برای اوحقوق معین می کنند دیگر این را بااعضاء ادارات وغیره هم نمی‌توان مقایسه کرد بجهت این اینکه آنها دایمی هستند و اضافه‌بآنها داده می شود ترفیع رتبه داده می‌شود در صورتی که در دیوان محاسبات نه اضافه داده می‌شود ونه‌ترفیع‌رتبه ترتیب این‌است که میزانرا ازبرای کار آنها تعیین می - کنندیك رئیس کل با آن وظایفی که دارداگر معین‌شد دویست تومان رئیس‌محکمه که نصف وظایف او را دارد بمیزان آن می‌باید گفت که‌کمتر است گویا همان‌اندازه که کمیسیون

نظر کرده است صحیح و کافی باشد .

نایب رئیس - مذاکرات کافی شده است حالا بنای رأی گرفتن است و عده هم کافی نیست پس مجلس راختم می کنیم دستور جلسه آتیه مطابق است باامروز بقیه دیوان محاسبات - یك ماده قانون محاسبات عمومی - راپورت کمیسیون نظام راجع بایلات - راپورت کمیسیون عدلیه در باب قبول و نکول بروات تجارتی - مجلس یك ساعت و نیم از شب گذشته ختم گردید .

جلسه ۲۱۲

صورت مذاکرات مشروح روز شنبه ۱۸ شهر صفر المظفر ۱۳۲۹

مجلس دو ساعت وربع قبل از غروب آفتاب درتحت ریاست آقای ممتاز الدوله تشکیل شد

صورت مجلس روز پنجشنبه را آقای معاضد الملك قرائت نمودند .

غائبین جلسه قبل : آقا میرزا علی اکبر خان دهخدا بی‌اجازه - شاهزاده سلیمان میرزا بااجازه - سپهدار اعظم - سرداراسعد - آقاشیخ حسین یزدی درموقع حاضر نشدند .

رئیس - آقای صدرالعلماء درباب صورتمجلس فرمایشی دارید ؟

صدرالعلماء - لوایحی که ازطرف مجلس قراربود برای عتبات فرستاده شود چند جلسه جزء دستور بود میخواستم عرض کنم .

رئیس - این راجع بصورت مجلس نیست - این را باید کتباً بخواهید یادر موقعی که دستور گفته می‌شود اظهار بفرمائید - بعلاوه جزء دستور هم گذاشته شده است .

(رئیس صورت مجلس را امضاء نمود)

رئیس - بقیه شور دیوان محاسبات .

ماده (۱۴۰) مجدداً قرائت شد .

حاجی سیدابراهیم - در این ماده آنروز خیلی مذاکرات شد ولی چندنکته آنجا ماندوبنده هم اجازه خواسته بودم که عقیدهٔ خودرا عرض بکنم حالاعرض می‌کنم وآن این بودکه بعضی میگویند که رئیس دیوان محاسبات را باید مثل وزیر یکی ازوزارتخانه‌ها حساب کرد وازاین جهة این مبلغ را برای او باید تصویب کرد وهمچنین سایر رؤسای دیگر - وبنده این را مخالف بودم وجهة عمده‌اش این بود که یاترتیب انتخابی یا استخدامی است اگر ترتیب استخدامی است باید ملاحظه کرد که فلان شخص مساوی بافلان رئیس محکمه‌است حقوقش هم باید مساوی باشد واینهم درصورتی است که ترفیع رتبه داشته باشد اضافه مواجب داشته باشد وچون رئیس دیوان محاسبات وهمچنین اعضای آن اینطور نیست قیاس کردن بااعضای گمرك و سایر اعضاء قیاس مع‌الفارق‌است ویااینکه ترتیب انتخابی است اگر انتخابی است مثل سایر نمایندگان که انتخاب می‌شوند اینها را دیگر نباید ملاحظه کرد که مساوی بارئیس فلان اداره یا محکمه است باید ملاحظه کرد این شخص که انتخاب می‌شود بدون ملاحظهٔ اینکه چند سال خدمت کرده باشد آنوقت انتخاب بکنند لازم نیست که چند مدتی خدمت کرده باشد آنوقت اورا انتخاب بکنند تاآنکه وقتی که انتخاب کردند ترفیع رتبه باو بدهند درترتیب انتخابی نبایدملاحظهٔ کار وملاحظه گذران و ملاحظه آن شغل را کرد درهر صورت گمان میکنم رئیسی که در دیوان محاسبات خواهد بود ازاین نمایندگانی که دراینجا هستندبهیچوجه نه‌کارش زیادتر خواهد بود ونه مقامش بالاتراست برای اینکه بعضی ازنمایندگان هستند که ازصبح تاشب کار میکنند وبرای آنها صد تومان تصویب کردیم و باز بعضی‌ها مخالف بودند که زیاد است رئیس دیوان محاسبات‌هم همین‌طور انتخابی خواهد بود وحقوقش هم نباید زیادتر ازحقوق نمایندگان باشد مقام اورا البته باید ملاحظه کرد بحسب مقام وخدمتش ولی‌چون انتخابی است باید حالش رابقیاس حال نمایندگان ملاحظه کرد نبایدملاحظه کرد که رئیس دیوان محاسبات دارای ده‌نفر بیست‌نفرنوکر خواهد بود وبا این‌مقدار چطور می‌تواند اینکاررا بکند چنانچه درحال نمایندگانی که انتخابی هستند باید ملاحظه کرد دراین صورت بنده عرض میکنم که این حقوقی که برای آنها معین شده خیلی‌زیاد است بعلاوه این پیشنهادیکه کمیسیون میکند باید کمیسیون قوانین مالیه هم که‌یك اطلاعی ازترتیبات مالیه دارد اوهم یك پیشنهادی کرده باشد که یك میزانی بدست ماآمده‌باشد یااینکه‌اقلا در کمیسیون بودجه رفته‌باشد ودر آن‌نظری کرده باشیم‌وملاحظه وضع مالیه را باید کرد تایك بودجه مرتبی دست‌ما باشد که ازروی آن بودجهٔ مرتب بتوانیم سالی‌چهل پنجاه هزار تومان مخارج اجزای دیوان محاسبات را تصویب کنیم هیچ‌یك‌ازاینها نیست وپیشنهادوزیر هم دراینجانیست که‌ما ببینیم‌چقدربرای اینها تصویب کرده است و بعلاوه در بودجهٔ هم‌که از وزارت مالیه آمده است نصف آن را برای آنها معین کرده است واشخاصی هم که حالیه درآنجا هستند گمان نمیکنم‌بعدازاین بهتر ازاینها انتخاب‌بشوند تابحال اینها بهمین حقوق راضی بودند مثلا رئیس دیوان محاسبات صدوچهل تومان داشته است که حالا معاون وزارت مالیه است چندمدت هم صحیحاً مشغول خدمت شده است واز عهده بر آمده است برای اینکار هم امثال او را انتخاب خواهیم‌کرد لهذا بنده عرض میکنم یا باید پیشنهاد از وزیر بیاید که اسباب بصیرت ما باشد یااینکه بکمیسیون بودجه‌بیاید که‌بدانیم‌برای یك اداره دیوان‌محاسبات رویهمرفته سالی پنجاه هزارتومان تصویب‌می‌توانیم بکنیم یا نمی‌توانیم بنده این ماهی‌دویست تومان رابرای رئیس‌دیوان‌محاسبات‌وهمچنین‌برای‌سایر اعضاء زیاد میدانم و حالا تایك میزانی بدست بیاید باید همان باشد که‌دربودجه نوشته شده است که تقریباً نصف این چیزی است که اینجا نوشته شده است

فهیم الملك - بنده می‌بینم‌تمام آن‌چیزهائی که در روز قبل یکساعت‌که مذاکره کردند دارد تجدید میشود و بنده عرض میکنم که عرض شد که این از طرف وزیر پیشنهاد نشده وبکمیسیون بودجه نرفته است‌این‌مطلب مذاکره شد و راپورت سابق اگر ملاحظه بفرمائید خواهید دید که این حقوق باحضور معاون وزارت مالیه فهرست نوشته شد و بکمیسیون این را پیش خود ننوشته است و اما اینکه میفرمائید که همان اشخاص سابق برای اینکار خوبند و بهتر ازآنها گمان نمیکنم که بتوان انتخاب کرد و او اینکه با این وظایف معینی که میخواهند تشکیل بدهند بنده گمان میکنم که خیلی تفاوت دارد بااینکه تا بحال بوده است بنده صلاح نمی‌دانم جهة آن را حالا عرض کنم بعضی ملاحظات در آن هست خوب است خودتان قدری تأمل بفرمائید که بدانید چقدر فرق دارد وبعلاوه اینجا زیادتی خرج نخواسته‌اند یعنی نمیگویند که یك پولی بدهید بدون ملاحظه مصرف خرجش مذاکراتی که جلسه قبل شد حالا اگر باید تکرار شود بنده‌زیادی میدانم‌خوب‌است‌دیگر آن‌مذاکرات تکرار نشود و رأی بگیریم که تکلیف معلوم شود

حاج شیخ اسدالله - اگرچه بنده‌عرضی دیگری نداشتم لکن باز متعلق بهمان عرایض است خوب است اینماده بکمیسیون بودجه برود و میفرمایند مذاکرات در این‌باب خیلی‌شده است خوب است پیشنهادهائی که‌در اینباب شده است خوانده شود و بنده همین طوریکه آقای‌حاجی ابراهیم عقیده‌دارند این مبلغ رازیاد می‌دانم پیشنهاد هائیکه در جلسه گذشته در این خصوص شد متعددبود حالا اگر خوانده شود تکلیف معلوم می‌شود که یا تصویب میشود یا رد می‌شود .

حاج شیخ الرئیس - بنده در جلسه گذشته عقیده‌خودم‌را عرض کردم ولی حالا چون اعاده شد مذاکرات ناچارم باز اشاره بکنم بآنچه عرض کرده بودم بنده نظرم بیك نقطه است که اگر نمایندگان دیگر هم با من هم‌نظر باشند باید تصدیق کنند اگر این دیوان محاسبات واین‌اداره ای‌را که توقع تشکیل آن را داریم آن دیوان محاسباتی باشد که همه ملل ودول درسایه‌تاسیس‌یك‌همچودیوان‌محاسباتی منافع‌وفوائد مملکتیشان میتوانم‌بگویم‌باندازه‌است‌که اگرمواجب ها ومقرریها که‌برای آنهامقرر شده است بنده‌عرض نمیکنم‌که زیاد است وباکمال‌جدیت عرض میکنم که مواجب راخیلی کم منظور کرده‌اند زیرا آن‌منافعی که ما از آن دیوان محاسبات درنظرداریم و آن زحماتیکه ما از این دیوان محاسبات توقع داریم بنده تصویب میکنم و تصدیق میکنم همین ماده‌را که با حضور وزارت مالیه نوشته‌اند و کمیسیون هم آن نظراتش را با کمال دقت کرده‌است و مقایسه کردن‌بنمایندگان‌وسایر ادارات را قیاس مع‌الفارق میدانم استدعا میکنم که رأی بگیرید .

رئیس - بطوریکه بعضی‌ازنمایندگان اظهار میکنند مذاکره بقدر کفایت شده‌ویاره‌ای‌پیشنهادها هم ازطرف نمایندگان‌محترم در جلسه سابق شده بود وعده‌کافی نبود که رأی بگیریم ببینیم آیا قابل توجه می شود یانه این است که حالاخوانده میشود و بیکی یکی ازآنها رأی گرفته میشود که ببینیم آیا قابل‌توجه مجلس میشود یا نه .